■ MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT ■ 36E JAARGANG, APRIL 1997 ■

EGO

Opgeleid en dan..? pagina 3

Sgt. Pepper pagina 8

Coornherthuis pagina 14

EGO
MAANDBLAD VAN DE DIENST HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

nr. 4, april 1997, 36e jaargang

Abonnementsprijs *f* 15,– per jaar, te storten op postbankrekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:
Klazien van Brandwijk-Wiltjer, Bart Hetebrij, Joan Merens, Joost M. v. Langen, Irma Ouwehand-Jacobs, Jan Sulman.

Vaste medewerkers:
Theo Carree, Arend van Dam, Gerard van Erkelens, Martin Groenewold, Pieter de Jager, Tom Janssen, Stef Kessels, Willy Lohmann, René Nauta, Leonore van Opzeeland, Cor Out, Theo Paymans, Rien Robijns, Karel Roskam, Hans Schonk, Frank Spoelstra, Jan Stoof, Wessel Visser, Leon Wecke, Hans van Wissen.

Eindredactie:
Irma Ouwehand-Jacobs
Redactiesecretariaat:
Fred Wilkens
Prepress/Lithografie/Druk:
Brouwer Utrecht B.V.

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist, tel. 030-6920906.
Bijdragen in EGO verschijnen op persoonlijke titel en vertegenwoordigen niet noodzakelijkerwijs de visie van de redactie of de dienst HGV.

Overname van artikelen en tekeningen is alleen toegestaan met bronvermelding.

BIBLIOTHEEK
Postbus 797 3500 AT Utrecht
Tel: (030) 239 01 99

Inhoud

Overpeinzing	2
Opgeleid en dan?	3
Stefan Verweij en Peter van Straaten	6
Prikkels	7
Sgt.Pepper's	8
Gea	10
Uitgezonden mannen	11
Middenposter Tom	12
Coornherthuis	14
Drugs	17
Film	18
In het vizier	20
Boeken	21
Raadslieden	23
Poster Willy Lohman	24

OVER DE ZIN VAN ANGST EN VERANTWOORDELIJKHEID

Weer een nieuw onderzoek naar de val van Srebrenica en de rol van Dutchbatt III daarbij. De geschiedenis lijkt zich te herhalen. We kunnen er geen genoeg van krijgen. De onderste steen moet boven, schuldigen gezocht en verantwoordelijkheden aangewezen.

Wat gebeurt er eigenlijk allemaal? Soms lijkt het erop, dat wij ons meer betrokken voelen bij de vraag naar de schuld, dan bij het leed van de slachtoffers. Als we maar geen schuld hebben. Dat scheelt een heel stuk. Daarom zijn we ook op zoek naar anderen, die het wel zouden kunnen hebben. Overigens is die bewering een andere dan de suggestie, dat het toch allemaal aan de Nederlanders ligt. Die opvatting is te eenvoudig. Daar gaat het niet om.

Het gaat veel meer over angst, een doorgaans slechte raadgever. Angst is doorgaans irrationeel en heeft derhalve nogal eens onbedoelde effecten. Wat in het geding is, zijn de feiten. Het gaat om veel slachtoffers. Het liegt er allemaal niet om. Dat zit ons dwars en terecht. We zijn weggegaan en daarna is het veelal gebeurd. Ook dat is waar. Het probleem is, dat het 'ons' overkwam en daar zit ook de angst. Wat moeten anderen wel van ons denken? Het mag derhalve niet waar zijn. Daarom zijn we ook zo kwaad op de Serven. Uiteindelijk waren dat de moordenaars. Boos zijn we ook op de VN. Daar werd tijdige luchtsteun onthouden. Verontwaardigd ook over de moslimstrijders. Ze braken vlak voor de val van de enclave lafhartig uit. Daarbij lieten ze ons toch maar met de vuile was achter.

Wie zijn nu eigenlijk 'we'? Is 'we' in het leger te vinden? Is 'we' het publieke gevoel of zit 'we' in de Tweede Kamer? In ieder geval worden op laatstgenoemde plaats de vragen gesteld namens 'ons' en vooral in 'ons' belang. Daar ook worden de onderzoeken beloofd. Wie is daar nu eigenlijk bij gebaat? In ieder geval niet de slachtoffers, ook niet de mannen van Dutchbatt III.

Angst staat verantwoordelijkheid in de weg. Angst blokkeert en zet vast op de eigen vierkante meter. Door nieuwe onderzoeken willen we ons eigen gelijk halen. De werkelijkheid is wel, dat het ongelooflijk veel energie vraagt en motivatie voor toekomstig functioneren frustreert. De 'veilige havens' waarvan Srebrenica er één was, moet méér worden herdacht en minder onderzocht. Herdenken is dan toekomstgericht, het aanvaarden van verantwoordelijkheid die de fixatie op het verleden overstijgt.

Redactie

OPGELEID EN DAN...?

Jaren geleden, in het eerste jaar van mijn raadsvrouw zijn, hoorde ik overal om me heen praten over leiding geven.Nu was dat niet zo verwonderlijk, want ik werkte toen op het OCI-Sroki waar mensen opgeleid werden voor leidinggevende functies. De verschillende stijlen van leiding geven waren me wel bekend, maar ik wilde weten hoe het nu toch met dat MILITAIR LEIDING GEVEN zat... per slot praten we daar over een manier van leiding geven, die van mensen gehoorzaamheid en in zijn uiterste consequentie zelfs gehoorzaamheid tot in de dood vraagt. Ik besloot mijn licht op te gaan steken op het OCDML en vond daar DE Adjudant Willem Groffen bereid om me het een en ander over de cursussen met betrekking tot militair leiderschap te vertellen.
Ik hoopte op een rustig, verhelderend, leerzaam gesprek over militair leiding geven... maar niets van dat alles: ik ging zonder pardon de schoolbank in en kreeg les.
Het was allemaal erg indrukwekkend.
Enige jaren en reorganisaties verder spreek ik de Adjudant Willem Groffen weer.
Onderstaand stuk is een poging om zijn waterval aan informatie, vakkennis, gedrevenheid, anekdotes en kritiek te vangen in termen van idealen. Want Willem Groffen is een idealist.

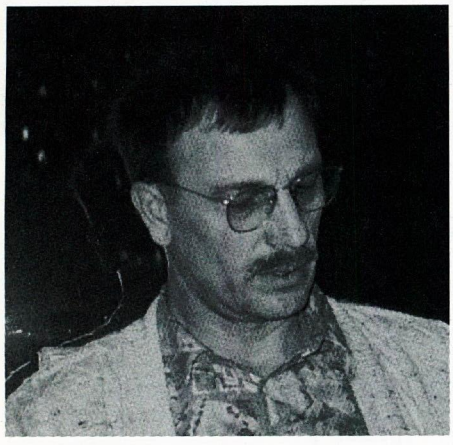

HET WIEL OPNIEUW UITVINDEN

Er ligt sinds 1991 een uitstekend beleidsconcept leiding geven, en daar werken we ook al jaren mee. De toenmalige BLS wilde dat wij allemaal kennis zouden nemen van, zouden leren omgaan met de doelstellingen die daarin verwoord worden. Dat hele project zou in 2001 afgerond moeten zijn. Maar ja, wat gebeurt er? Een nieuwe BLS, reorganisatie, inkrimpingen, overtolligheid, nieuwe taakstellingen, en nog meer van die zaken en voor we het weten zitten we weer volop in de discussies over leiding geven, over gedragscodes en meer van die zaken. Wat mij betreft allemaal gebakken lucht, laten we nou eerst maar eens dat vorige project afronden, laten we nou eerst OOK DAADWERKELIJK DAARMEE AAN DE GANG GAAN.
We kunnen natuurlijk het wiel weer helemaal opnieuw gaan uitvinden, allemaal nieuwe doelstellingen gaan maken, nieuwe cursussen gaan ontwikkelen, maar daarmee kom je er in dit bedrijf niet. Er is een wezenlijke omschakeling in de houding van de militairen nodig. Wezenlijk in de zin van: in de praktijk brengen van het geleerde, NIET ALLEEN IN WOORDEN MAAR OOK IN DADEN.
We weten allemaal waar het in wezen om draait in dit bedrijf: HET DRAAIT OM MENSEN, het draait ALLEEN MAAR om mensen. En die mensen moeten gezamenlijk het nodige bewerkstelligen. Een organisatie als de landmacht is natuurlijk gebaat bij goed getrainde militairen. Maar men moet heel goed het verschil weten tussen de drill en de eigen verantwoordelijkheid. Het lijkt wel of we weer terug moeten naar de tijden van lang geleden: niet nadenken, drillen en vooral de mens niet meer zien. Maar als je de mens niet meer ziet, dan kun je ook geen militairen opleiden, want hoe jammer het misschien voor sommige van onze vakbroeders ook is: MILITAIREN ZIJN IN DE EERSTE PLAATS MENSEN. Weliswaar met een heel specifiek beroep, met een heel specifieke taakstelling, maar het zijn en blijven mensen. Op het moment dat we dat vergeten, kunnen we het leger wel opdoeken.

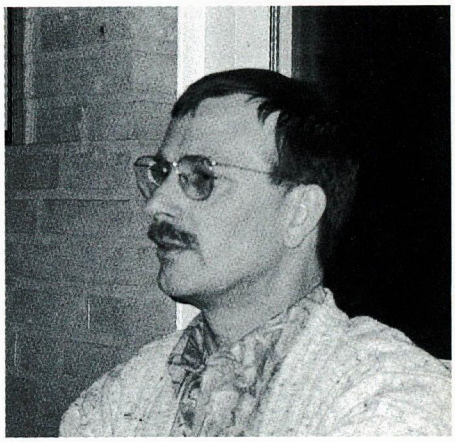

WIE GAAT WIE AANSPREKEN?

Kijk, Couzy wilde dat in 2001 iedereen het beleidsconcept leiding geven kende en conform dat concept zou handelen.
Handelen wil niet alleen maar zeggen dat je het zelf zo goed mogelijk doet,

maar ook dat je de anderen erop wijst als ze het wat minder briljant doen. Maar wat gebeurt er vaak? We spreken elkaar wel aan, maar alleen op vakkennis en vakkundigheid, dat is ook het gemakkelijkst want dan kunnen we elkaar met voorschriften om de oren gaan slaan. Maar aanspreken moet je ook op andere punten durven en kunnen.
Natuurlijk is het dan de toon die de muziek maakt, alleen maar kritiek leveren heeft geen zin, daar leert niemand wat van, hooguit gehoorzamen. Maar er zitten veel meer kanten aan leiding geven dan alleen maar orders uitdelen en zorgen dat mensen je orders opvolgen. Je moet een bepaalde sfeer creeren en onderhouden, de juiste toon vinden, tijd nemen om anderen te begeleiden, tijd nemen om naar jezelf en de ander te kijken, tijd nemen om zaken bij te stellen. En dan heb ik het niet over het inoefenen van drils, dat werkt vanzelf... maar het lijkt verdorie wel of een hele categorie vergeet dat het in het leger om meer draait dan alleen maar drillen.
Drills zijn bedoeld voor nood-oorlogssituaties, iedereen MOET dan weten hoe te handelen, zodat je ook van elkaar op aan kunt. Maar drills werken niet in de gewone werkomstandigheden, daar werken ze eerder contraproductief. In de definitie van leiding geven staat OVERDUIDELIJK dat de manier waarop leiding gegeven wordt DOELTREFFEND moet zijn. Nou ze moeten mij nog maar eens uitleggen, hoe doeltreffend het is om blinde gehoorzaamheid te vragen in situaties waar dat niet gewenst, zelfs ronduit fout is. Het mooiste is nog wel dat we momenteel de aanvragen voor team-building niet aankunnen. Aan de ene kant schreeuwt iedereen om duidelijkheid, aan de andere kant leent de hele situatie zich niet voor doorgetimmerde regelgeving en voorschriften. Maar we moeten wel verder. Dus onder het juk van de RVE (weg ermee) komen er steeds meer aanvragen voor teambuilding. Men moet resultaatverantwoordelijk zijn, maar men wil er blijkbaar nog niet aan, dat het resultaat altijd afhankelijk is van de manier van leiding geven. Het zit 'm in het woord EENHEID, blijkbaar zijn er nog steeds van die ijzeren heinige figuren die denken dat je een eenheid alleen kunt bereiken door te drillen. Maar een ECHTE EENHEID is een groep mensen die fases doorloopt met elkaar. Ik herhaal nog maar even een stukje cursus:
Verkenningsfase, contactfase, doelintegratiefase en stijlfase...

GEJAAGD DOOR ZON EN STERREN

Als je met een zon en sterren jager te maken krijgt, dan kun je het bijna wel schudden met de EENHEID in de eenheid.
Die gaan voor hun eigen carriere, en het zijn alleen maar de hele goede, die hun eigen ambitie weten te combineren met goed leiderschap. We hebben hier wel van die mannen gehad, die op de werkvloer er geen ene moer van bakten, maar wel achter de zon en de sterren aanjoegen. Die komen dan nu met hun team hier op teambuilding.... DE GOEDE NIET TE NA GESPROKEN, WANT DIE ZIJN ER GELUKKIG OOK GENOEG, maar er zitten er bij, die hebben een plaat voor hun hoofd, zo groot als morgen de hele dag. In wezen zijn die zo bezig met hun eigen belangen er door te douwen, dat ze hier in de cursus teambuilding nogal eens raar staan te kijken als ze doorkrijgen, dat hun mensen weinig tot geen respect en vertrouwen in ze hebben. Zij weten op de werkplek geen sfeer te creeren van vertrouwen, ze staan hun mensen niet toe om fouten te maken en vanuit die fouten te leren. Alles moet in een keer helemaal goed gaan, want anders zijn ze oh zo bang dat ze een streep of balk mislopen.
Bij dergelijke "leiders" vallen dus de meeste mensen van de kar. En daar ligt dan niemand wakker van, HELAAS, dan is zo iemand een watje, een mietje of een zwakkeling, niet geschikt voor de functie, of gewoon niet meer passend in het bedrijf.
Veel militairen hebben in de loop van de jaren hun vertrouwen in de hogere leiding verloren. Ze lopen met z.g.n. persoonlijke problemen rond en dat hindert ze om hun taak goed uit te voeren. Daar moet je als bedrijf oog voor hebben, aandacht aan besteden, en je moet het lef hebben om de hand in eigen boezem te steken. Maar het lijkt wel of we allemaal maar door gaan in de WAAN VAN DE DAG, we staan niet meer stil bij wat er allemaal gebeurt, zelfs niet bij wat er dicht om ons heen gebeurt: we zijn aan het overleven. De vraag is wat zijn we aan het overleven en wat kunnen we eruit leren?
Bij aanvang van iedere cursus is er een kennismakingsronde, en het valt me op dat er steeds vaker mensen zijn die problemen hebben die niet zozeer persoonlijk zijn, als wel gerelateerd zijn aan het werk. Het is vaak nog niet eens zo dat ze hun functie niet uit kunnen oefenen, maar dat ze in de knel raken door de sfeer op het werk.Daar moet dan wel tijd en aandacht aan besteed worden: als leidinggevende kun je niet zomaar iedereen over dezelfde kam scheren. Dat is vragen om problemen. En wat hebben we daar in het verleden nou van geleerd? Hoeveel hebben we eigenlijk geleerd de afgelopen jaren?

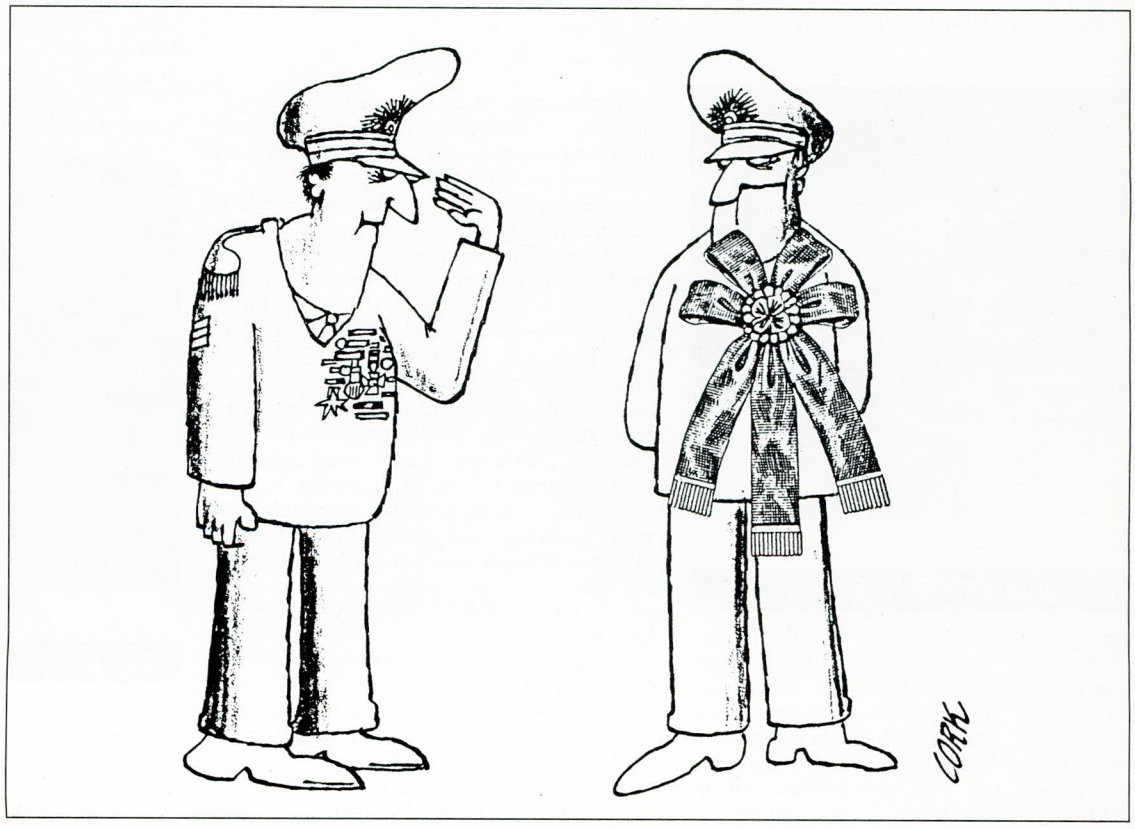

CULTUUROMSLAG

We moeten af van de cultuur van de ijzervreter. Die, laten we zeggen, iets minder briljante lieden die nog geloven dat je mensen tot militairen kunt opleiden door ze eerst af te breken en ze daarna weer op gaat bouwen. Het trieste van het geval is nog wel, dat het gros van die ijzerenheinige het niet eens beseft wat voor nonsens ze daar mee verkopen. Als we zo'n man hier in de cursus hebben, en in practisch iedere groep zit er wel een, en we zouden dat principe op hem toepassen, dan zit hij binnen een dag te janken, of ziek thuis.
We gaan dus de discussie met zo iemand aan en weet je waar je aan kunt herkennen of hij in staat is tot leren? Als hij zijn "JA MAARS....." achterwege begint te laten. Zolang als iemand, "ja maar" zegt, leert hij niets. Dan blijft hij op zijn oude standpunt staan en staat niet open voor andere meningen of opties.... dan is er maar een weg naar Rome, en maar een waarheid en dat is de zijne.
Hier op het ILMO zetten we zoveel mogelijk mensen uit de verschillende wapens en dienstvakken bij elkaar in een cursus. Dat heeft als grote voordeel dat ze VAN ELKAAR LEREN, al was het maar, dat de legerwereld toch net iets groter is dan het eigen onderdeel. En dat er meerdere wegen naar Rome zijn en er nog veel meer waarheden zijn. Dus voorlopig heb ik nog werk genoeg, want er zijn toch nog hele volksstammen die denken dat de wereld echt niet groter is dan hun eigen voortuin. En vanuit die beperkte kijk geven ze ook leiding.

Mijn visie op leiding geven is ook niet wezenlijk veranderd in al de jaren dat ik hier les geef, hooguit heb ik zaken beter leren plaatsen en namen leren geven. Maar aan het eind van iedere cursus vraag ik wel om FEED-BACK, want wie zegt dat ik niet meer kan leren? Als ik me niet OPEN en EERLIJK durf op te stellen, hoe kan ik dat dan van de cursisten verwachten?
Er zijn helaas nog steeds instructeurs in den lande die handelen vanuit: "Je moet doen wat ik zeg, niet doen zoals ik doe". Dat is een volkomen tegenstrijdige boodschap, dat heeft ook niets met leiding geven te maken, dat is gewoon gelul en het werkt niet.
GOED VOORBEELD DOET GOED VOLGEN.
En weet je wat ik de grootste flauwekul vind? Dat MENSELIJK ZIJN een persoons-eigenschap is die bij leiding geven hoort.
Menselijk zijn is geen persoons-eigenschap: JE BENT PER DEFENITIE MENS.

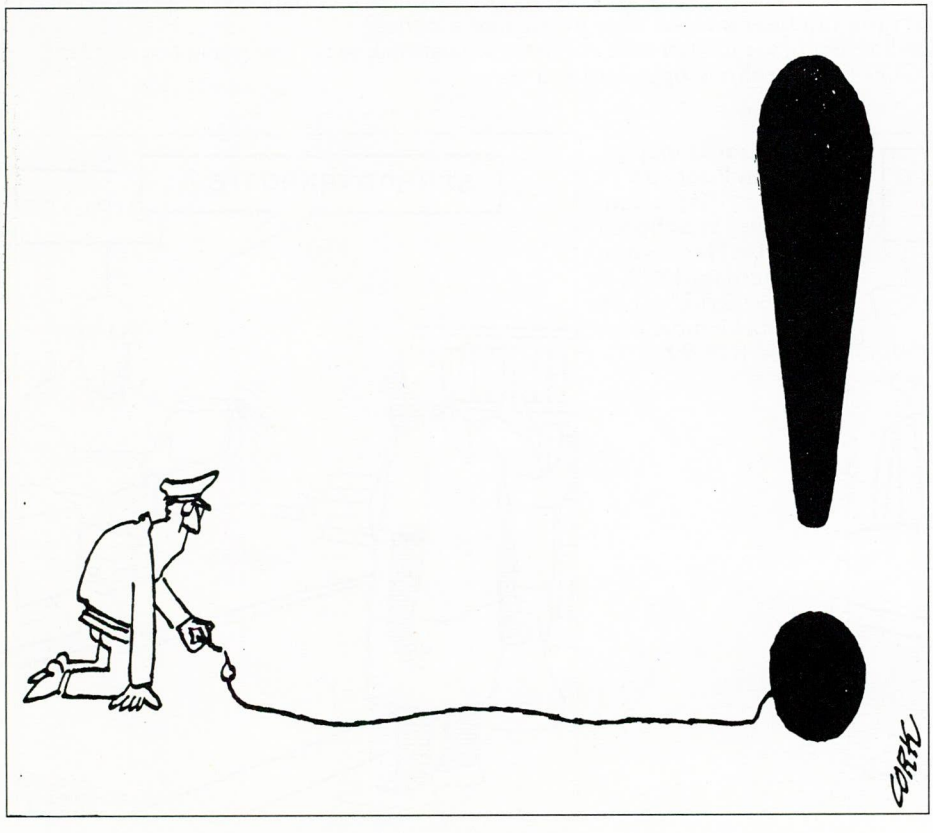

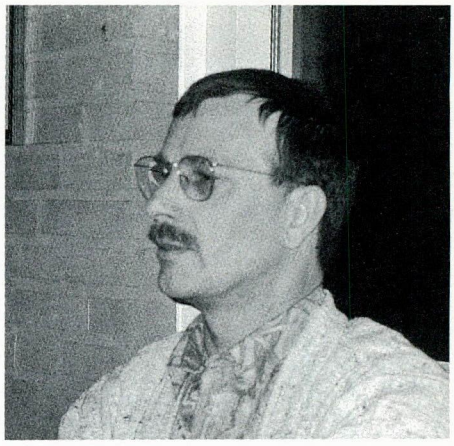

RELATIVEREN

Maar laat ik ook de andere kant benadrukken. 75% van de cursisten die ik meegemaakt heb, van hoog tot laag, van jong tot oud, is wel degelijk bereid om te leren. De meeste cursisten zijn ook heel goed in staat om hun eigen functioneren onder ogen te zien. Ze zijn vaak meer dan bereid om hun blikveld te verruimen, om meerdere wegen naar Rome, dus ook meerdere opties te onderzoeken. Wat ik van hen terug hoor en zie op hun werkplekken, is dan ook, dat het onderlinge aanspreken op eigen verantwoordelijkheden meer en meer gebeurt. We zijn met z'n allen niet meer zo bezig als jaren geleden, de kadaverdiscipline is langzaam maar zeker aan het verdwijnen en dat is maar goed ook. Deze organisatie is niet gebaat met "kadavers" wel met goed opgeleide en getrainde militairen die hun eigen verantwoordelijkheid beseffen, nemen en ernaar handelen.
Ik ben altijd weer blij als er een cursus opzit en we van de cursisten te horen krijgen, dat ze er inderdaad veel van opgestoken hebben. Een onderdeel wat ik zelf erg goed vind, is het oefenen van het geleerde. We doen dat tegenwoordig met beroepsacteurs. Die lui zijn echt geweldig, zoals die zich in de rollen inleven: schitterend!
Wij als instructeurs kunnen dan pas goed zien, of de cursisten ook daadwerkelijk iets opgestoken hebben en al een klein beetje in de oefen-praktijk kunnen brengen.
En de cursisten kijken naar elkaar, geven elkaar feedback, zodoende leren ze ook veel van elkaar's commentaar.
En daar draait het dadelijk voor hen in de kazernepraktijk ook om, van elkaar willen en kunnen leren.

De capaciteit van het ILMO bedraagt ongeveer 4500 cursisten per jaar. Ze zullen niet allemaal met Willem Groffen te maken krijgen, maar ik ben ervan overtuigd dat er meerdere instructeurs als Willem rondlopen. In hart en nieren niet zozeer militair als wel: Opleider en Begeleider. Willem Groffen: gedreven, vakkundig en betrouwbaar. En als ik sommige cursisten mag geloven is hij ook wel eens bot.
"BOT, MAAR MENS-EN-RECHT-VAARDIG?"

Irma Ouwehand-Jacobs

Stefan Verwey en Peter van Straaten

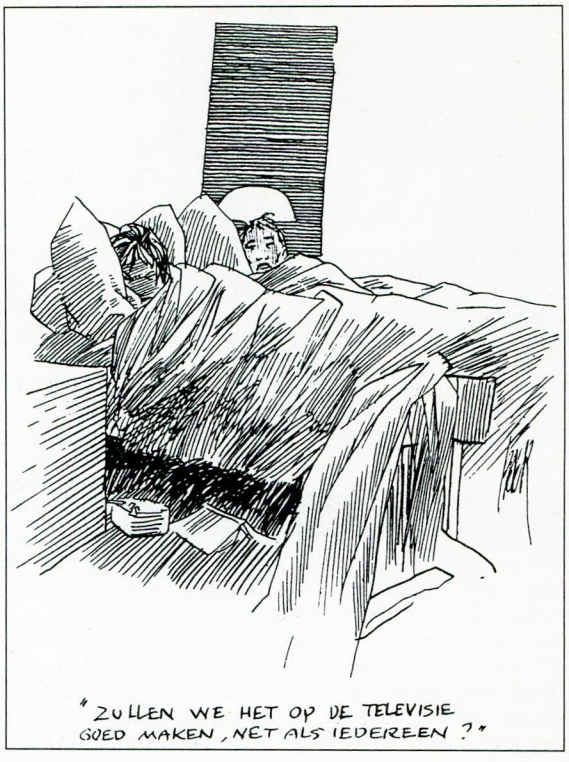

Naar aanleiding van de verschijning van Peter's Zeurkalender 1997 werd in EGO's decembernummer van vorig jaar een volle pagina gewijd aan het tekenwerk van Peter van Straaten (1935).
Gesteld werd onder meer dat Van Straaten's grote kracht ligt in de altijd ondubbelzinnige weergave van een voor iedereen herkenbare situatie met daarbij een kort onderschrift. Het betreft dan meestal twee personen, waarvan er een een uitspraak doet die de prent prompt een enorme emotionele lading meegeeft. Getekende psychologie op de vierkante meter, gebaseerd op jarenlange scherpzinnige waarneming van de relationele gedragingen van mensen en hun onderlinge communicatie daarover.
Onder de titel: Hou je nog van me? bracht uitgeverij De Harmonie onlangs een mapje uit met twaalf van die meesterschetjes op ansichtkaartformaat. Heel aantrekkenlijk om zelf te versturen of om iemand kado te doen.

Zo'n zelfde mapje met twaalf kaarten is er ook van Stefan Verwey onder de titel: Hoe open ik een boek? De tekeningen van Stefan Verwey (1946) verschijnen al sinds 1975 in de Volkskrant. Zijn volstrekt unieke tekenstijl heeft de laatste jaren wel enige kleine veranderingen ondergaan- zo hebben de mensen nu ook haar, meer gezicht en voeten gekregen bijvoorbeeld- maar zijn prenten zijn nog altijd moeiteloos uit duizenden herkenbaar. Vergis ik mij of zijn in de loop der tijd niet alleen in vorm maar ook in de onderwerpen verschuivingen opgetreden? Van veel verontrusting over grote maatschappelijke ontwikkelingen naar de observatie van meer kleinschalige menselijke situaties?
Hoe dan ook, de selectie van twaalf boekenkaarten bevat schitterende vondsten waarmee ik maar wat graag een jaar lang EGO's boekenrubriek opgesierd zou zien.

De kaartenmapjes van Peter van Straaten en Stefan Verwey verschenen bij De Harmonie, Amsterdam 1997, en zijn verkrijgbaar in de boekhandel voor f.14,90.

Prikkels

Zijn laatste opdracht van de overheid was het ontwerpen van de OV-jaarkaart voor studenten. Daarna lieten ze hem links liggen, waardoor hij zich als een teleurgesteld en onbegrepen mens ging gedragen. We hebben het over dr. Pim Fortuyn, ex-hoogleraar, die nadien allerlei pogingen ondernam om in de publiciteit te komen. Een zekere ijdelheid is niemand vreemd, maar deze eigenschap is bij Fortuyn bepalend voor zijn gedrag. Derhalve zie je hem in zijn handelen bergafwaarts gaan, omdat hij soms met opvattingen komt die toch beneden het niveau liggen van iemand met intelect. Maar dat maakt het mysterie alleen maar groter.

Thans heeft hij een dieptepunt bereikt met het schrijven van een boekje met de titel: "Tegen de islamisering van onze cultuur". De kritiek in de media was vernietigend. Doch in het bijzonder vond men het kwalijk dat zijn visie op geen enkele wijze wetenschappelijk was onderbouwd. Van een ex-hoogleraar mag je toch wel verwachten dat daaraan minimaal wordt voldaan.
Het resultaat werd dus een pamflet geschreven op basis van subjectieve waarneming. In zijn stijl is dat populair oftewel bij het volk, bij veel mensen, geliefd. Aan de gedachte van de zogenaamde gezonde volksgevoelens is niet te ontkomen.
Nog triester werd het door de uitspraak van CD-leider drs. Janmaat, die zeer positief reageerde op het werk van Fortuyn. Hij nodigde hem zelfs uit voor een verkiesbare plaats, bij de komende parlementsverkiezingen, in zijn fractie. Nou kan Fortuyn daar ook niets aan doen, maar voor iemand met enige geestelijke bagage was dat te voorspellen.

Hoe heeft het allemaal zover kunnen komen met dr.Fortuyn? Regelmatig trok hij de aandacht alleen door de wijze waarop hij zijn ideeen naar voren bracht. Alweer enige tijd geleden verliet hij het linkse kamp als een gekwetst man. In de periode dat het CDA roerloos werd kwam hij binnen die gelederen. Hij bood ze een reddingsplan aan, maar ook daar ging men niet op zijn voorstellen in. Alleen de CDA-jongeren gebruikten zijn naam nog onlangs, samen met de fluitiste Berdien Sternberg, als kandidaat voor de noodzakelijke verjonging van de 2e kamer fraktie. Maar dat meer een ludieke acktie van christelijke jongeren.

Toch is het jammer en niet helemaal ongevaarlijk voor de democratie, indien dergelijke mensen tussen de wal en het schip terecht komen. Wij zijn er vandaag de dag zo rotsvast van overtuigd, dat de geschiedenis zich niet zal herhalen. Het lijkt ons onmogelijk dat één man weer een catastrofe zou kunnen veroorzaken.

Cor Out

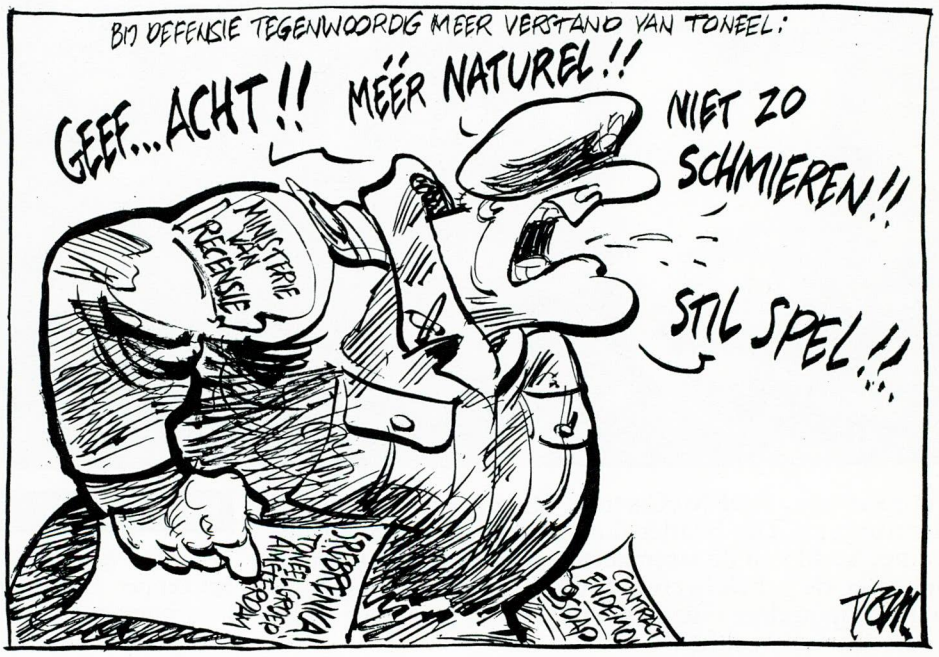

VERANDERDE ROL VERENIGDE NATIES

Middelharnis - Discovery Channel zendt op woensdag 16 april de documentaire Warriors: Peacemaker uit, over de taak van de Verenigde Naties die de laatste 50 jaar steeds moeilijker en gevaarlijker is geworden.
De VN-troepen worden naar oorlogsgebieden gestuurd om zo goed en zo kwaad als het gaat de strijdende partijen uit elkaar te houden. Maar ook de VN-troepen zelf zijn steeds vaker het doelwit van vijandelijkheden.
In dit programma komen mannen en vrouwen aan het woord van de Australische VN-macht. Deze werd onder andere ingezet bij het toezicht houden op de verkiezingen in Cambodja en het bewaren van de wankele vrede tussen de machthebbers in Somalië. De gesprekken met de uitgezonden militairen leverden vaak indringende portretten op. Velen waren nog nooit buiten hun eigen land geweest maar werden wel belast met zware verantwoordelijkheden elders in de wereld.

UITZENDTIJD: woensdag 16 april van 24.00 - 01.00 uur.

'SGT. PEPPER' VIERT DERTIGSTE VERJAARDAG

John Lennon, Paul McCartney, Ringo Starr en George Harrison: als The Beatles domineerden ze op alle fronten het beeld van de jaren zestig en maakten de popmuziek over de gehele wereld tot voorpaginanieuws. Hun invloed op andere muzikanten is enorm geweest en laat zich nog immer gelden.
Exact dertig jaar geleden, in de 'Summer of Love' van 1967, verscheen het negende Beatles-album: 'Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band'. Deze plaat wordt in het algemeen beschouwd als het hoogtepunt in het oeuvre van The Beatles en een mijlpaal in de geschiedenis van de popmuziek. Minstens 25 redenen zijn er te bedenken waarom deze plaat niet in je collectie mag ontbreken. In dit artikel vind je slechts de belangrijkste.

Vast staat dat de plaat na de release in de zomer van 1967 onmiddellijk lyrische reacties losmaakte. Wereldwijd bestempelden popcritici **'Sgt.Pepper'** als een fenomenale weerspiegeling van de psychedelische tijdgeest. Voor het eerst werden sociale kritiek, drugs en creativiteit omgezet in een luisterrijk geheel.
In Nederland sprak Peter Schröder in het popblad Hitweek van een *bijzondere, sensationele, fantastiese plaat*, terwijl Muziek Parade het hield op *een ongeëvenaard staaltje perfectie en muzikaliteit*. Het Parool schreef over *de vier Mozarts van de popmuziek* en ook Hans Francois van het popblad Kink kwam woorden te kort: *het absolute einde. Nog nooit gehoord, nog nooit vertoond.*

HET CONCEPT

Toen The Beatles eind 1966 begonnen met de opnamen voor **Sgt.Pepper**, hadden ze het idee opgevat een album te maken over hun jeugdherinneringen aan Liverpool. Een concept-elpee dus, een volstrekt nieuw fenomeen in de muziekgeschiedenis. En bovendien een erg omvangrijke en dus tijdrovende klus.
Helaas, platenmaatschappij EMI/Parlophone had te weinig geduld om het plan tot uitvoer te kunnen brengen. De maatschappij wilde binnen afzienbare tijd met een nieuwe Beatlesingle op de markt komen. De twee nummers die al klaar lagen ('Penny Lane' en 'Strawberry Fields Forever') werden daarom in februari 1967 als 'dubbele A-kant' op single gezet.
Inspirator Paul McCartney kwam al snel met een nieuw plan voor een thema-plaat. Dit behelsde een mythische band (**Sgt.Pepper's Lonely Hearts Club Band** geheten) die weliswaar niet echt bestond, maar in de fantasie van McCartney minstens zo populair was als The Beatles zelf. *Why don't we make the whole album as though the Pepperband really existed, as though Sgt.Pepper was doing the record?*, stelde hij de overige bandleden voor.
Zo gezegd, zo gedaan. De dertien nummers werden opgenomen in bijna een half jaar tijd, hetgeen overeenkomt met ruim 700 uur studio-tijd. In vergelijking met hun eerste platen en met wat in die jaren gebruikelijk was, een uitzonderlijk lange periode. De eerste Beatle-elpee 'Please Please Me' (1963) werd bijvoorbeeld binnen elf uur volledig op de band gezet.

Sgt.Pepper werd tevens een van de duurste producties van die tijd: ruim 25.000 pond kostten de opnamen, meer dan twintig keer zoveel als de eerste elpee.

INSTRUMENTKEUZE

Het geheel was zo vernieuwend en complex dat het andere artiesten ook nu nog beïnvloedt en op ideeën brengt. De instrumentkeuze in bepaalde nummers is uitzonderlijk voor een popgroep. Dat geldt bijvoorbeeld voor het gebruik van Barokinstrumenten en Oosterse instrumenten als de sitar, maar ook voor geluidseffecten als omgekeerd afgespeelde stemmen en gitaarsolo's. Sommige nummers zijn uiterst avangardistisch, terwijl anderen juist zeer conventioneel aandoen.
Waar het tegenwoordig gebruikelijk is met tenminste een 24- of 36-sporenrecorder op te nemen, zodat elk instrument op een apart spoor kan worden geregistreerd (en opnieuw kan worden opgenomen totdat de betreffende passage goed op de band staat), deed producer George Martin dat allemaal op een machine met slechts vier sporen. The Beatles speelden in de studio dus in feite live. Wanneer iemand een foutje maakte moest weer helemaal opnieuw worden begonnen. *Technically, it was a bit of a nightmare*, reageerde Martin later. *If I'd had eight- or sixteen-track recording facilities I could have done a much better job. I only had four tracks and I had to stretch it to the limits.*
Een andere nieuwigheid die The Beatles introduceerden was het in elkaar laten overlopen van de verschillende nummers op het album. Vooral John Lennon maakte zich er sterk voor dat er geen enkel moment van stilte op de plaat zou voorkomen. Volgens hem vormde het album een groot geheel, een doorlopende show. Daarom moest er volgens hem ook zo naar worden geluisterd.

DE HOES

De hoes is in diverse opzichten feitelijk minstens zo opzienbarend als de plaat zelf. De foto werd wereldberoemd, vele malen nagedaan of gepersifleerd (door bijvoorbeeld Frank Zappa).
Op de hoesfoto zijn de Beatles twee keer te zien, gekleed in Victoriaanse legeruniformen en staande aan de rand van een graf met daarop de naam van de band. Verder is een linkshandige basgitaar te zien, eveneens gemaakt van bloemen. Links staan de 'oude' Beatles (die uit de begintijd), terwijl de 'nieuwe' Beatles (die uit 1967) achter een grote bass-drum staan met daarop de naam **Sgt.Pepper's Lonely Hearts Club Band.** Op de 'begrafenis' is een groot aantal prominenten (sommigen waren toen reeds overleden) aanwezig, onder wie Karl Marx, Marilyn Monroe en Bob Dylan. Ook dit was het idee van Paul McCartney.
Een aantal figuren die aanvankelijk een plaatsje op de hoes zou krijgen, heeft de uiteindelijke versie niet gehaald. John Lennon wilde bijvoorbeeld Adolf Hitler op de hoes, maar de andere Beatles en de platenmaatschappij waren bang dat ze hiermee onnodig mensen tegen zich in het harnas zouden jagen. Ook het beeld van Ghandi werd verwijderd, overigens pas nadat al enkele foto's waren genomen.

Het was een extreem tijdrovende klus om toestemming te krijgen van iedere nog levende figuur op de hoesfoto. Het karwei werd uitgevoerd door de persoonlijke secretaresse van Brian Epstein, Wendy Hanson. Epstein was inmiddels overstag gegaan en had zich neergelegd bij Pauls wilde plannen.
Madame Tussauds leende negen wassen beelden aan The Beatles, waaronder hun eigen beeltenissen. Opvallend is de pop (rechtsonder) met een gebreide trui, waarop de zin 'Welcome the Rolling Stones' valt te lezen. Zoals bekend bestond er een hevige strijd tussen de fans van beide bands, maar konden de Beatles en de Stones het zelf prima met elkaar vinden.

TEKSTEN

Sgt.Pepper was het eerste album met een hoes die als een boek kon worden opengeklapt. Bovendien was de cover uniek omdat nog nooit eerder een elpee was gemaakt waarop (op de achterkant van de hoes) alle teksten waren afgedrukt. Tevens was **Sgt.Pepper** de eerste elpee uit de historie met een bedrukte binnenhoes. Tot dan toe waren binnenhoezen altijd wit.
Bij de hoes was daarnaast ook nog eens een groot, vierkant stuk karton ingevouwen, met daarop onder meer een uitknipbare ansichtkaart van de fantasie-figuur **Sgt.Pepper**, een snor, twee buttons en strepen en insignes van een sergeant. Op de grote uitklapbare hoesfoto zijn The Beatles afgebeeld in Victoriaanse legeruniformen. Het was Paul McCartney die de rest van The Beatles voorstelde Leger des Heils-uniformen te dragen om de plaat te promoten. De drie anderen gingen hiermee niet accoord. Daarom werden speciale kostuums ontwikkeld door Maurice Burman, die gespecialiseerd was in het maken van theaterkledij.

VERKOOPRECORDS

Zoals dat een meesterwerk betaamt, brak **Sgt.Pepper** alle bestaande verkooprecords. In Engeland werden in de eerste maand meer dan 500.000 exemplaren afgezet. Uiteraard kwam de plaat op nr.1, en bleef daar ook 22 weken (bijna een half jaar achtereen!) staan. In januari 1971 waren wereldwijd 7,5 miljoen exemplaren over de toonbank gegaan. Tien jaar geleden (1987), toen het album op compact disc werd uitgebracht, was die verkoop reeds verdubbeld.
Nog steeds worden dagelijks exemplaren van **Sgt. Pepper** verkocht. Aan mensen die hun oude elpee eindelijk vervangen door een vrijwel onverslijtbare cd. En natuurlijk aan een nieuwe generatie Beatles-fans, die de recente release van de 'Anthology'-albums heeft opgeleverd. Geen Oasis, Blur, Crowded House of andere Beatle-kloon die daartegen op kan. Het stimuleren, creëren en produceren van een meesterstuk levert soms na dertig jaar nog waardering op. Paul McCartney werd onlangs in Engeland geridderd voor zijn hele oeuvre.

Martin Groenewold

Bronnen: B. Harry, 'The ultimate Beatles encyclopedia' (Londen, 1992) en G. Martin, 'The Summer of Love' (Londen, 1994).

Gea verdedigt Barto

'Hij drinkt te veel en hij rookt. Ik durf te wedden dat hij af en toe zelfs drugs gebruikt?'
'Hoe kom je daar nou bij? Je ziet spoken!'
Heeft haar moeder gelijk? Gea vraagt het zich af. Barto drinkt, maar wie doet dat niet? Waar praten we over?
'Ik zie het aan de manier waarop hij drinkt, schat!'
Zo kent Gea er nog meer. Het is een opmerking waar ze niets mee kan beginnen.
'Wat bedoel je nou?'
'Ik bedoel dat ik het herken van je vader.'
De vergelijking is storend. Is haar eigen vader een alcoholist geweest?
'Je vader was altijd een vrolijke vent, maar o wee als hij drank begon te gebruiken. Nooit genoeg. Nog ééntje! Steeds weer opnieuw.'
'Maar mamma, je mag Barto toch niet vergelijken met wat pappa vroeger heeft gedaan? Dat is niet eerlijk.'
'Dat weet ik wel. Ik maak me zorgen, jullie zijn nog zo jong en het is op de kazernes zo gemakkelijk te krijgen. En wat je over BBT-ers hoort en leest in de krant is niet fantastisch.'
'Mamma?', zei Gea toen, inspelend op het ik-maak-mij-zorgen-gevoel van haar moeder, 'Ik wil de pil gaan gebruiken'.
'Heb je het al gedaan?', vraagt haar moeder geschokken.
'Heb ik wat al gedaan?', verdedigt Gea pesterig.
'Met hem?'
'Met wie wat? Mamma doe niet zo stom! Lisa was ook zestien toen ze van jou de pil mocht gaan gebruiken.'
'Ja, met Frank. Jij wilt hem voor...'
Ze noemt geen naam! Ze noemt geen naam, denkt Gea nogmaals. Ze vindt het een walgelijke oneerlijkheid. Wegwezen.
Woedend verlaat ze het huis. Eigenlijk wist ze al gelijk toen ze hem meebracht, dat haar moeder het niet met Barto ziet zitten. Vandaag is dat dus uitgekomen. Misschien maar beter, doen alsof heeft geen zin, maar wat een gezeik. Wat moet ze nu doen?
Tegen vijven is ze bij het Centraal Station. Het is vrijdagmiddag, Barto komt om tien over zes aan. De vrijdagavond is hun uitgaansavond geworden. De laatste tijd eerst even naar een koffieshop voor zijn joint. Dat wil Barto graag. Afkicken van de kazerne,zo noemt hij het. Oh, als haar moeder dat maar niet te weten komt.
Is het verkeerd om marihuana te roken? Ze weet het niet. Zelf heeft ze het nog nooit gedaan en toen ze het voor het eerst bij Barto zag, heeft ze gereageerd alsof hij al verslaafd was en tegen hem aangepraat als een non tegen een hoer. Na zijn uitleg heeft ze het geaccepteerd. Wat voor keuze heeft ze?
Ze begint wat te slenteren.
'Gea!', hoort ze plotseling roepen.
'Gea!' Ze herkende zijn stem. Hij is in burger, draagt dat hemd dat hem zo sexy maakt. Waarom is hij zo vroeg al in Amsterdam?
'We hadden een G.V. conferentie op het vormingscentrum in Zeist. Daar mochten we eerder weg.'
'Een G.V. conferentie? Wat is dat nou weer?'
'Gewoon, een beetje praten over koetjes en kalfjes.'
Gea begon een koe na te doen, 'Mhauuoooee!'
'Zo ongeveer.'
'Was het leuk?', vroeg Gea die bij het blaten ook een beetje aan het gezeur van haar moeder dacht.
'Wat, jouw imitatie of de conferentie?' en zonder haar antwoord af te wachten zei hij: 'Ja hoor. We hebben over verslavingen gesproken.'
Gea spitste haar oren.
'Hebben jullie dan verslaafden in de groep?'
'Tuurlijk. Driekwart rookt zich suf! Daarvan gebruikt de helft echte Hollandse Hennep, eigen kweek van Visser. Even denken: Verbeek, Jacobs en Bloemenveen liegen zich een ongeluk om aan geld te komen voor de gokkast. Boerema, dat weet je, die denkt en vertaalt alles in de prijs van een wip. En, waar hebben we hem anders voor: We rukken zes keer op een dag.'
'Jullie hebben die conferentie wel nodig gehad, als ik het zo hoor.'
'Meer dan nodig!'
'Jij ook?'
'Natuurlijk niet. waarom vraag je dat?'
'Nou, ik weet niet. Jij drinkt toch ook veel. En je blowt. Alleen je rukprestaties zijn mij onbekend.'
'Maar ik ben niet verslaafd, hoe kom je daar bij?
'Rustig maar, je hoeft niet zo te schreeuwen. Maar je moet niet denken dat ik gek ben, of blind. Ik zie toch hoeveel je drinkt. Ik zie ook hoe je drinkt.'
'Hoe ik drink!? Ik drink zoals iedere Jan Boerenlul. Je moet niet zeuren.'
'Jullie hebben toch ook meiden in de groep, wat zeggen die er van?'
'Lisette Verver, die rookt even hard mee.'
'Ik vind het maar een zootje bij jullie. Ik begrijp niet dat de sergeanten niet harder optreden.'
'Och, het valt wel mee. We doen het bijna alleen in onze vrije tijd. Een paar jongens houden zich er niet aan, maar dat zijn losers, klojo's. Die drukken zich aan alle kanten. Die hebben ook altijd geldgebrek en als ze niet thuis zijn, zitten ze ons in de weg.'
Gea zegt niets meer. Ze komt er niet doorheen. Maar wat wil ze eigenlijk? Dat haar moeder ook blij is met haar keus voor deze half Italiaanse jongen? Wil ze dat?
'Hee, poppie, kom op, ik ben er nu toch. Zullen we naar het Vondelpark gaan? We vergeten de koffieshop en gaan van het zonnetje genieten.'
Arm in arm lopen ze op tramlijn twee af.
'Barto?'
'Ja?'
'Beloof me dat je niet teveel drinkt en blowt.'
'Poppie, natuurlijk niet.'
Voor Gea is dat voorlopig voldoende. Voldoende om van hem te kunnen blijven houden. Voldoende ook om niet toe te hoeven geven aan haar moeder.
In het Vondelpark kiezen ze voor een plek langs het water. Hij wil dat ze in zijn schoot gaat zitten met haar gezicht naar hem toe. Voor ze kan gaan zitten doet hij zijn hemd uit.
'Die hebben we niet nodig!'
Dalend ziet Gea onder zijn t-shirt twee knopjes en de lijnen van een jongensborst. Waar moet ze kijken? Waar mag ze kijken?
Ze schrikt als ze zijn erectie voelt, onder het versleten en, (gelukkig, denkt Gea) harde spijkergoed. Zijn handen mogen wel haar bustehouder loshaken. Vandaag mag het, omdat ze wraak wil nemen op haar moeder. Ze beweegt mee, zegt ja met haar ogen. Neem ze in je hand. Ja zo. Hij voelt ze onder haar zomerse truitje, harde en een beetje vochtige borsten, eigenlijk best groot, maar dat wist hij al, hadden zijn ogen hem al verteld. Ze zoenen met haar armen om zijn schouders. Dat zoiets mogelijk is? Wie bedenkt zoiets?
'Ik heb mamma om de pil gevraagd.'
'Echt?'
'Vind je me niet moedig?'
'Moedig? Je bent achttien!'
'Nou en?'
Of moet ze zeggen, 'juist daarom'. Waarom zijn de dingen altijd zo onduidelijk?
'Slik je hem al?'
'Dat had je nou niet moeten zeggen!'

Maria

"Het hemd is nader dan de (wapen)rok". Wim Kuipers met zoon Mike samen in ex-Joegoslavie.

UITGEZONDEN MANNEN

krijgen een medaille voor hun tijd
maar niemand kan de diepte vangen
van door gezinnen gevoerde strijd.
Hoe zeg je dat grootste verlangen,
ben hier blijf hier wees bij mij
glunderend verdriet in kinderogen
zonder weten van het uitzendtij,
van gaan en komen naar vermogen.
hoe zeg je de stilte van de tijd,
terwijl de ander onbereikbaar blijft,
als de avondlijke tijd alleen verglijdt
het lege bed in ochtenddenken beklijft.

Hooguit de liefde maakt hen niet
tot vreemden.

Jan Nauts

SFOR

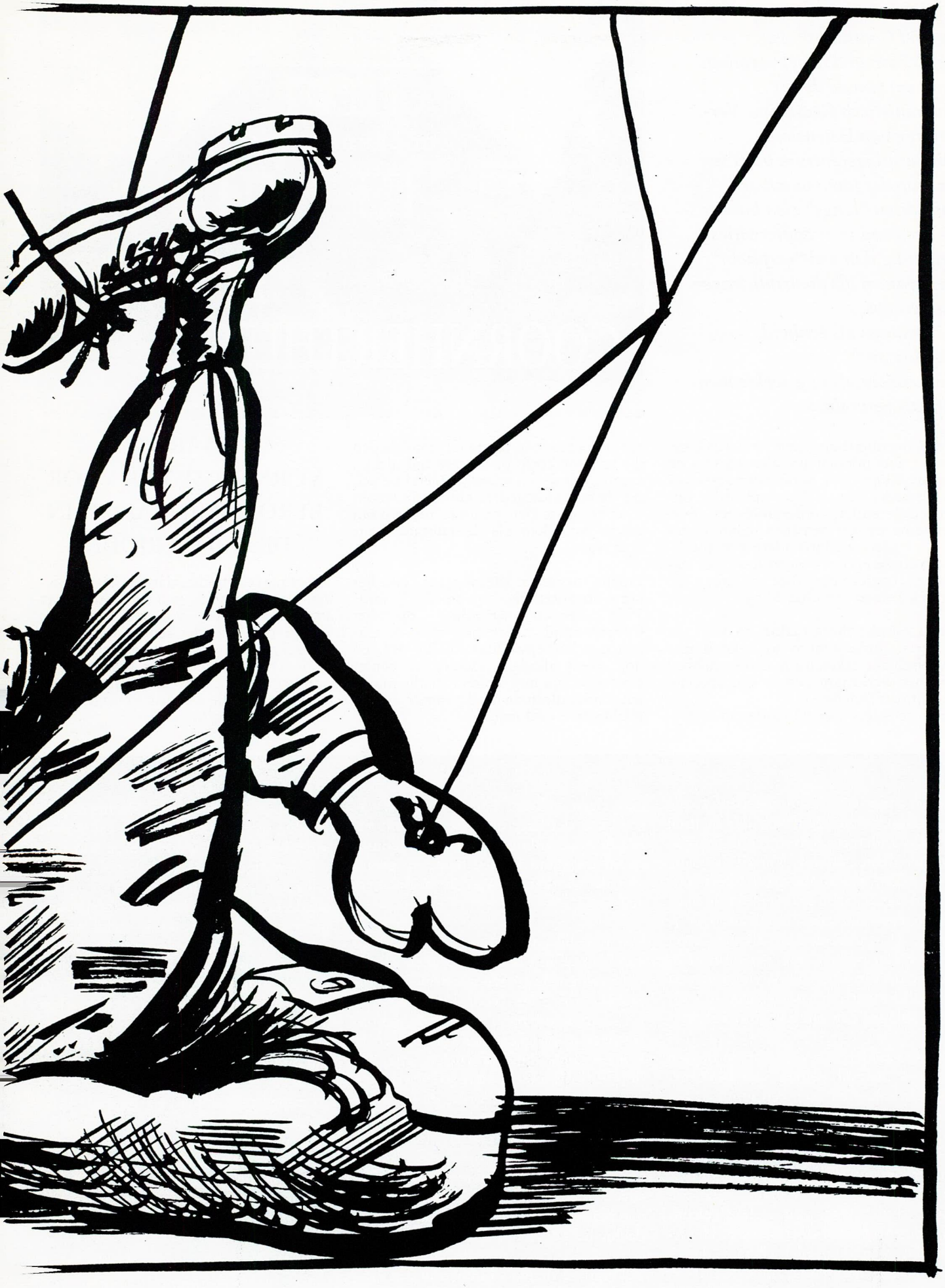

Midden in de bossen,
ergens tussen de snelweg en Zeist,
ligt het Coornherthuis.
Sinds jaar en dag het vormings-
centrum van de dienst
Humanistisch Geestelijke Ver-
zorging van Defensie.
Dit vormingscentrum heeft in
de loop der jaren ontelbare
militairen "langs" zien komen.
Ze kwamen voor conferenties:
vrijwillig dan wel "verplicht".
Ze kwamen als dienstplichtigen,
als beroeps.
Ze kwamen als eenheid,
als "loszand".
Ze kwamen als opgewekte men-
sen, als verveelden.

Het Coornherthuis heeft onderdak geboden aan mensen uit alle wapens en dienstvakken. Het bood vormingswerk in het kader van de Amo-opleiding, uitzendconferenties, conferenties ter voorbereiding op het pensioen, conferenties in het kader van bijzondere personeelszorg, conferenties voor vrouwelijke militairen, conferenties voor militairen die terug kwamen van uitzending.

Het **Coornherthuis** raakte zo van alle markten thuis: raakte zo bekend met practisch alle zaken die te maken hebben met het werkzaam zijn in een speciaal bedrijf wat Defensie is.
De begeleiders van de conferenties waren onveranderd allemaal raadslieden die er voor korte of langere tijd al hun kennis, kunde, en vaardigheden inzetten om de mens (die iedere militair in wezen is) te horen, te zien, en uit te nodigen om verder te kijken als de militaire neus lang was.

Ergens tussen de snelweg en Zeist ligt het **Coornherthuis**, nog steeds..... sinds 1996 hebben wij hier op het **Coornherthuis** alleen nog maar te maken met beroepsmilitairen. We draaien nog steeds allerlei verschillende conferenties en zijn nog steeds van alle markten thuis. Alleen de markt van de dienstplichtigen is gesloten.

WAAROM VORMINGSWERK VOOR BEROEPSMILITAIREN IN DE AMO PERIODE?

Is het nu echt nodig, dat beroepsmilitairen vormingswerk in het Amo-pakket krijgen??? Is dat nog wel van deze tijd??? Deze mensen hebben immers allemaal gekozen voor het beroep van militair. Deze mensen weten toch waar ze aan beginnen.....ze weten toch wat ze te wachten staat bij Defensie? Dus waarom dan toch nog vormingswerk?

Het is voor een bezinningsconferentie van groot belang gebleken dat mensen worden ondergebracht in een te overziene, dus kleine, situatie. Vanuit die grote krijgsmacht, vanuit die grote legerplaats of kazerne, waarbij je opgaat in de massa, nu eens tijd voor jezelf en voor je groep. Doordat mensen elkaar direct kunnen aanspreken, ook 's-avonds of 's-nachts, op van alles en nog wat, ontstaat er een klimaat dat voorwaarde is voor het welslagen van een g.v.-conferentie.

Een g.v.-conferentie dient bij te dragen aan het afstand nemen van bovengenoemde zaken en even een moment bezinning en rust in te bouwen.
De afstand tot het dagelijkse (kazerne-)leven is dan absoluter, is "definitiever". Immers, men verhuist voor twee of drie dagen naar een andere plaats, naar een ander "huis" waar een andere cultuur en een geheel eigen sfeer heersen. Het leven dat men daar met elkaar "deelt" kent zijn eigen indeling, zijn eigen ritme, zijn eigen vulling. Een belangrijk verschil met het kazerneleven is dat dit ritme en deze vulling principieel en consequent tot stand komen mede op grond van de voorkeuren van de deelnemers zelf.

Een tamelijk storende onvolkomenheid van het g.v.-uur is het ontbreken van de voor een goede g.v. zo noodzakelijke innerlijke rust. De (vooral meerdaagse) g.v.-conferentie biedt voldoende tijd om de sfeer te proeven, het vertrouwen te krijgen, zich thuis te voelen, enz. De door de krijgsmacht na te streven doelen zijn even niet aan de orde, de tijd daar aanwezig kan voor niets anders dan voor het doel van de conferentie worden benut.
De g.v.-conferentie kan men zelfs al enig succes toedichten als de innerlijke rust aan het einde van de conferentie door de deelnemers voelbaar is hervonden.

Belangrijke thema's kunnen in een g.v.-ontmoeting op de kazerne slechts oppervlakkig worden doorgepraat; vaker zelfs moet het gesprek, door gebrek aan tijd, worden afgebroken vóór het zich heeft voltooid. Doorschuiven naar een volgende keer wordt dan wel afgesproken maar heeft in de praktijk veelal weinig zin omdat de tussengelegen tijd te lang is en de groep regelmatig van samenstelling verandert. De g.v.-conferentie biedt de mogelijkheid om eerst eens goed te inventariseren wat er aan gevoelens en verlangens leeft. Voorts is er voldoende tijd opdat deelnemers, zonder opgejaagd te raken, de bespreking van alle facetten en aspecten kunnen en durven af te wachten.
Wat tijdens kazerne-g.v.-uren moeilijk of niet te realiseren is, is de adstructie d.m.v. audio- en visuele hulpmiddelen, het uitnodigen van inleiders/gastsprekers of het organiseren van relevante excursies.

Jan den Boer,
coordinator Coornherthuis

Iedere jongere die momenteel bij Defensie komt werken, doet dat met een bepaald verwachtingspatroon. Sommige zijn al bekend met Defensie, omdat ze dienstplichtig zijn geweest. Anderen komen op de advertenties af, omdat het ze een leuke baan lijkt, of omdat de arbeidsmarkt elders momenteel even geen plek voor ze heeft. Of ze kiezen voor Defensie, om gewoon een paar jaar even heel wat anders te doen. Of omdat ze nog niet goed weten wat ze de rest van hun beroepsleven willen doen.
Met welk verwachtingspatroon ze ook binnen komen, geen van allen (op de exdienstplichtigen na) weten ze wat ze te wachten staat op een kazerne.

24 uur per dag op dezelfde plaats zijn. Op die plaats moet je dus alles: eten, drinken, werken, studeren, vrije tijd doorbrengen. Geen mogelijkheden die je in de maatschappij wel hebt, alles loopt volgens voorgeschreven regels, alles gaat zoals het militair hoort.

Je hoeft niet al te veel fantasie te hebben om je een paar dagelijkse zaken voor te stellen. Als militair hoef je niet meer na te denken over wat je die dag aan zult trekken, want de kleding is voorgeschreven. Als militair hoef je ook niet meer na te denken wat je die dag zult gaan doen, want het hele programma is voorgeschreven. Als militair hoef je ook niet meer na te denken of dat wat je doet ook goed voor je is, want ook dat is voorgeschreven.

Alles gaat ook in een militair tempo, wat zoiets is als: hardlopen, wachten, marcheren, rondhangen om vervolgens weer te moeten hardlopen. En dit kun je dan zowel letterlijk als figuurlijk nemen. Het tempo wordt door Defensie (lees: het opleidingsprogramma en de instructeurs) bepaald. En zij zijn op hun beurt ook weer afhankelijk van een fiks aantal zaken, want het blijft altijd "spannend": zijn de zaken geregeld?

Dus daar zit je dan als jonge onervaren militair op de kazerne waar je weinig tot geen inbreng hebt in het dagelijkse verloop. Waar je zelden of geen tijd hebt om even op adem te komen. Waar je geen keuze hebt of je met Jantje, Pietje of Marietje wilt werken, want je hebt er maar mee te werken.
Het motto op de meeste Amo-opleidingen is dan ook: hier leer je de militaire drills, die drills die iedere militair moet kennen en beheersen voor in tijden van oorlog en nood, zodat je van elkaar op aan kunt.

VEEL PLEZIER, RUSTIGE SFEER, GOED ETEN, ELKAAR VEEL BETER LEREN KENNEN

Mooi bos eromheen, leuk en soms heel zinnig om er samen te wandelen, in de groep ruimte en veiligheid om onverkwikkelijke zaken te bespreken en andere uitwisselbare ervaringen.
Films en foto's bekijken en over praten.

Hoe kan dat nou, want deze actievelingen hebben veel meer stil moeten zitten en naar elkaar moeten luisteren dan ze gewend zijn.
Zijn het de onderwerpen?
Kennismaken, door middel van een ansichtkaart, iets meer van jezelf vertellen?
Eigen kwaliteiten kiezen uit 70 mogelijkheden en checken bij de groepsleden of dat klopt?. Of kiezen uit eigenschappen waar je je groen en geel aan ergert, bij jezelf, maar ook bij anderen.. Dan de hamvraag wat wil je verbeteren en hoe ga je dat doen?
Of is het de documentaire? Observatiepost Foxtrot. De confrontatie met oorlogsgebieden en de plotselinge omslag van een heel rustig uitzendgebied naar een zeer paniekerige toestand als het misgaat.. Is het de aandacht voor het thuisfront ? Is het de vrijheid om over landen te praten waar men wel en liever niet naartoe gaat.
Zijn het de gesprekken over vijandbeelden en concurrenties tussen de NAVO-landen ?
Wat er in ieder geval steeds gebeurt, is dat de in de groep aanwezige kennis gebruikt wordt zonder dat de andersdenkenden daarmee overdonderd worden..
En als er nog wat uitgevochten moet worden, intern of met anderen dan kan dat. Wat ook kan gebeuren is dat je plotseling lotgenoten vindt en in de hal of met de begeleiders erover door kunt praten.

's Avonds verplaatst het onderzoek zich vaak naar de plaatselijke, of iets minder plaatselijke kroegen. Gesterkt op eigen verantwoordelijkheid komen ze als brave burgers weerom en kijken dan nog een videootje of gaan laveloos naar bed. De hele sportieve vind je urenlang aan de tennistafeltafel.

Tot nog toe is de veerkracht van de BBTer groots of de hoeveelheid drank en het tekort aan slaap grootspraak, want de tweede dag is men redelijk fris en soms feller in de discussies dan de dag ervoor.

De dilemmakaartjes houden de mensen ook wel wakker. Het zijn uit het leven gegrepen situaties waar je bedenkt welk antwoord een medegroepslid zal geven. Tussendoor is de begeleider of gaandeweg ook andere deelnemers niks te beroerd om het dilemma nog wat aan te dikken of juist scherper te maken.
Waar het steeds weer om gaat is ruimte voor meningsverschillen op grond van eigen waarden en normen. Incidenteel, afhankelijk van groep, sfeer of motivatie soms een experimentele werkvorm, zoals b.v. van uitgeknipte krantenfoto's en titels een collage maken en plenair toelichten. Het grote voordeel van foto's kan zijn dat het meer uitnodigt tot vertellen. Stille deelnemers praten makkelijker met een foto in de hand. En alleen al het kiezen van het beeld brengt veel beweging in de groep.
Hoe het ook zij, het blijft iedere keer weer een verrassing hoe een groep zich vormt, welke programma-onderdelen worden opgepikt en hoe ze uitpakken.

Karen Joachim

Ergens in die drie maanden Amo-opleiding zit een conferentie.

De conferenties zijn structureel ingepland. Sinds de overgang van een dienstplichtig leger naar een beroepsleger, koopt Defensie vormingsdagen in bij de drie vormingcentra. Zodat er ergens in die eerste drie, vaak inspannende, maanden, een tweetal dagen zit, waar een opleidingsgroep even helemaal los is van de kazerne, helemaal los is van de tijdsdruk, helemaal los is van het moeten, helemaal los is van het militaire.

In die vormingsdagen krijgen de jongeren de kans om in alle rust, opnieuw kennis te maken met elkaar, om samen met elkaar naar hun ervaringen te kijken via een andere "bril" dan de militaire. Om hun kijk op zichzelf en elkaar weer even te vermenselijken. Dus kiezen ze weer zelf uit wat voor kleren ze aantrekken, mogen weer zelf nadenken over wat ze willen doen, kunnen ze even weer mee bepalen hoe hun dagprogramma eruit gaat zien. En dat dat voor sommigen nogal lastig is, mag blijken uit de regelmatig gehoorde kreet: "In het leger hoef je niet te denken, daar wordt voor je gedacht".

Nou op het Coornherthuis wordt er niet voor je gedacht, maar we denken wel graag met je mee.

"Van denken krijg je een houten kop" bromde onlangs een deelnemer. "Beter een houten, dan een afgestompte.....ja toch?"

Irma Ouwehand-Jacobs

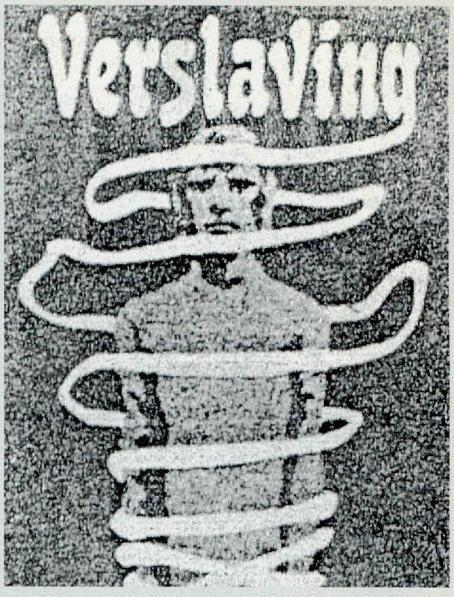

Het onderwerp `drugs' blijft de gemoederen bezig houden. Het blijkt iedere keer weer uiterst moeilijk om, los van emoties, over dit onderwerp van gedachten te wisselen. Want aan de ene kant hebben we blijkbaar te maken met grote maatschappelijke weerstanden tegen het gebruik van drugs en aan de andere kant bereiken ons berichten, dat het gebruik van hasj en marihuana niet verslavend is en niet leidt tot psychische of sociale problemen. Een wetenschappelijk onderzoek dat twee en een half jaar duurde,uitgevoerd door Prof.Dieter Kleiber van de Vrije Universiteit van Berlijn toont dat o.a. aan.

Ook is er veel verwarring over het begrip drugs. Moet bijvoorbeeld alcohol worden aangemerkt als een drug? En hoe zit het met het onderscheid dat vooral in Nederland wordt gemaakt tussen hard- en soft drugs? Welk risico lopen vergelijkenderwijs, de gebruikers van alcohol, van hard-drugs en van soft-drugs?

Nogmaals het is heel moeilijk om los van emoties over deze onderwerpen te spreken. Opvoeders hebben te maken met de angst dat hun kinderen door drugs op het verkeerde pad terecht zullen komen. De maatschappelijke acceptatie van de diverse middelen is heel verschillend. Aan alcohol zijn we gewend, aan andere roesmiddelen veel minder. Wat moet de rol van de overheid zijn? Moet de overheid het gebruik van drugs accepteren, of juist verbieden, of slechts reguleren?

■ Van drugs oorlog naar drugs regulering

In het voorjaar van 1996 organiseerden de Vereniging Humanitas en Voices, in Leusden, een Europees congres om te zoeken naar een effectief drugsbeleid in Europa. Dit congres werd mogelijk gemaakt dankzij een financiële bijdrage

DE ANGST VOOR DRUGS

van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het Juliana Welzijnsfonds.
Drs. E. Leuw, onderzoeker verbonden aan het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum van het Ministerie van Justitie, werd gevraagd om de Nederlandse aanpak te belichten. De heer Leuw vertelde in het kort de kern van het Nederlandse drugsbeleid en lichtte de vooronderstellingen die daaraan ten grondslag liggen toe. Hij ging bovendien in op de ontwikkelingen in dat beleid sinds het begin van de jaren zeventig en ten slotte wierp hij een blik op de vooruitzichten voor de toekomst aan de hand van de regeringsnota 'continuïteit en verandering`.

Het cruciale moment voor het ontstaan van het Nederlandse drugsbeleid was de periode van 1970-1971 tot en met het aannemen van de herziene opiumwet in 1976. In vele opzichten ging het om een Amerikanisering van het drugsbeleid. Zoals blijkt uit de proefschriften van Gerritsen en De Kort was er (in heel Europa) tot die tijd sprake van een pathologie van eenlingen, die in Nederland met behulp van methoden uit de volksgezondheid werd bestreden. Zoals De Kort beschrijft stond de bestrijding in Nederland op een laag pitje. Al in de jaren dertig was het ziektemodel en niet het criminaliteitsmodel het uitgangspunt. Men was tolerant, of beter gezegd men had een 'low key benadering'. Zoals blijkt uit de houding tegenover de Chinese subcultuur, waar opiumgebruik inherent was.

Eind jaren zestig, begin jaren zeventig veranderde dat. Het recreatieve druggebruik, van cannabis, kwam op eerst onder bohémiens als Simon Vinkenoog en later in breder verband onder jongeren die de gevestigde morele en culturele waarden van hun ouders thuis en van de leraren op de middelbare school uitdaagden. Dat verzet was veel breder, ook de seksuele mores stonden ter discussie. In de strijd trokken de hippies, met slaapzak onder de arm naar het Vondelpark, genoten van hun vrijheid en rookten - openlijker dan ze thuis konden- marihuana.

Leuw sprak om twee redenen van een Amerikanisering. Aan de ene kant was er de betekenis van het gebruik van drugs als een symbolische uitdaging van de gevestigde verhoudingen. Aan de andere kant was ook de politieke reactie Amerikaans. Nixon was de eerste die het druggebruik exploiteerde in de politiek. Als rechtgeaarde rechtse republikein zette hij zich af tegen de politiek van de Great Society en kondigde een `war against drug en een `war against crime'af. Zo verzette hij de bakens, van discussie over sociale voorzieningen gezondheidsvoorzieningen naar morele kwesties, met drugs als hefboom.

De Leuw vond niet dat de hippies het probleem waren. Die bleken later toch carrière te maken en ruilden de hasj in voor bier en whisky. Er was een groep marginalen, kansarme mensen, die harddrugs ging gebruiken. Die ontwikkeling naar het gebruik van structureel gevaarlijker drugs door maatschappelijk marginalen leidde ook in Nederland tot Amerikaanse oplossingen. In de VS

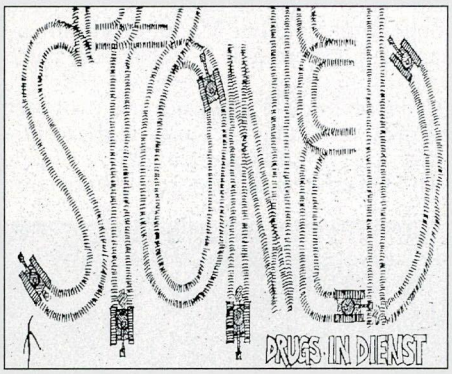

speelde het probleem van hard druggebruik door groepen aan de onderkant van de maatschappij, Latino`s en zwarten, jongeren die geen kansen hadden, al in het beging van de eeuw. Dat druggebruik had heel andere betekenissen dan de culturele betekenis van cannabisgebruik van hippies. Dergelijke groepen worden altijd beschouwd als een werkelijke bedreiging zeggen sociologen als de Swaan. Ze roepen angst op onder gevestigde groepen.

Druggebruik door deze groeperingen werd ook in het egalitaire Nederland gezien als een structureel maatschappelijk probleem dat samenhangt met de verdeling van welvaart en een gebrek aan kansen en dat reflecteert dat er structureel iets mis is met de maatschappij. Het harddrugsprobleem symboliseert een structureel maatschappelijk falen, dat er te weinig mogelijkheden zijn om deel te hebben aan het conventionele bestaan, zodat er andere oplossingen gezocht worden. Dat was een nieuwe element, een vertaling van de Amerikaanse visie in Nederlandse begrippen die voordien niet geassocieerd waren met het drugprobleem. Voor de politiek is dat heel profijtelijk geweest.

Uit de combinatie van marginale groepen en druggebruik kan een politiek slaatje worden geslagen, door het druggebruik te construeren als oorzaak voor dat maatschappelijk falen, in plaats van als symptoom van maatschappelijke verschillen. Dit dreigt nu ook in Nederland te gebeuren. Druggebruik is zodoende verworden tot een kernelement van wat er maatschappelijk aan de hand is. Als je kijkt naar de rangorde van maatschappelijke problemen staat druggebruik al een tijd hoog op dat lijstje.
Zoals de Duitse criminoloog Scheerer heeft beschreven werd in Duitsland, net als in Frankrijk, de Amerikaanse definitie van druggebruik als een belediging voor de morele autoriteit van ouders, scholen, de kerk en de overheid overgenomen. Dat heeft om een of ander wonderbaarlijke reden in Nederland nauwelijks gespeeld, met uitzondering van de CDA staats-secretaris Kruisinga aan het beging van de jaren zeventig, die daar toentertijd echter mee miskleunde.

Leuw verwacht dat het huidige CDA in de oppositie het drugprobleem zal gaan oppakken, om zich politiek te profileren. De eerste tekenen zijn er al, zoals de roep om het reduceren van het aantal coffeeshops tot nul, en dat het toch een schande is dat ouders straks de drie wietplantjes van hun kind niet kunnen verbieden, en ze zelfs water moeten geven als kindlief op vakantie is. De morele verwarring zal het CDA politiek gaan exploiteren. Volgens Leuw blijkt uit de regeringsnota dat er niets gebeurt, het is een rituele dans. De luide retoriek over strengere aanpak van coffeeshops en het verlagen van de norm voor verkoop van 30 naar 5 gram is bedoeld voor het buitenland. Hij is nogal sceptisch wat betreft de controleerbaarheid daarop.

Volgens Leuw is de nota een stapje van een halve meter vooruit waar het gaat om de (typisch Nederlandse) stap om kleinschalige huisteelt te gaan gedogen (niet toestaan dus). De grootste verruiming is nog de mogelijkheid om `grootschalig' heroïne te gaan verstrekken. Maar het blijven stapjes van een halve meter op een speelveld van tien kilometer.

Emmy Kuiper

KARAKTER

Film Karakter doet Bordewijk eer aan

Ferdinand Johan Wilhelm Christiaan Karel Emil Bordewijk zou zonder twijfel ingenomen zijn geweest met de verfilming van zijn grimmige relatieroman Karakter. De nog jonge regisseur Mike van Diem heeft de sfeer van het boek, een van Bordewijks bekendste titels, en van het Rotterdam uit de jaren twintig en dertig waarin het zich afspeelt, uitstekend weten te verbeelden. Voor de ene hoofdrol koos hij de Belgische veteraan Jan Decleir, voor de andere de nog vrijwel onbekende Nederlander Fedja van Huet. Deze combinatie bleek zeer gelukkig: de acteurs vullen elkaar feilloos aan en houden de aandacht tot de laatste seconde vast.

Bordewijk (1884-1965), studeerde rechten en werd na zijn beëdiging tot advocaat aangenomen op een groot advocatenkantoor in Den Haag. In diezelfde ambiance speelt het grootste deel van Karakter zich af.
De film begint en eindigt met dezelfde scene: een jongeman stormt het kantoor van een oudere man binnen, waarna zich een woeste woordenwisseling ontspint. Het komt tot een handgemeen. Later blijkt de oude man dood te zijn, en de jongere wordt aanvankelijk als zijn moordenaar opgepakt.
Vervolgens ontrolt de geschiedenis zich chronologisch. De oudere man is de meedogenloze gerechtsdeurwaarder Dreverhaven, die mensen die hun huur niet kunnen betalen, zonder pardon op straat zet en hun spullen weg laat halen. Hij is de schrik van de arme arbeidersbevolking van het Rotterdam in crisistijd. Hij woont samen met zijn zwijgzame huishoudster Joba Katadreuffe. Wanneer hij haar op een avond verleidt, en zij enkele weken later zwanger blijkt te zijn, verlaat ze de woning. Hij is bereid met haar te trouwen, maar dat weigert ze consequent.
Het jongetje dat ze krijgt, Jacob Willem, heeft het met zijn gesloten moeder niet makkelijk. Bovendien wordt hij, als bastaard, gepest door de andere kinderen. Hij ontwikkelt zich tot een vechtjas, die, net als zijn moeder, geen woord teveel zegt.
Als hij ouder is komt hij er achter dat de gevreesde Drevehaven zijn vader is. Maar wanneer hij van dat gegeven een keer gebruik probeert te maken, verloochent de oude man zijn zoon. Dat maakt van de jongen een ambitieuze knokker die er uitsluitend nog naar streeft om zijn vader te bewijzen dat hij wel degelijk iemand is. Hoewel ze elkaar nooit spreken, blijkt het bestaan van de gehate vader voortdurend bij cruciale gebeurtenissen in het leven van de zoon: als hij wordt opgelicht en failliet verklaard, blijkt zijn vader daar achter te zitten. Door dat faillissement komt hij wel in aanraking met het advocatenkantoor van Stroomkoning (Bordewijk was fameus om de namen die hij bedacht voor zijn diverse personages) en vanaf dat moment weet hij wat hem te doen staat: hij wil ook advocaat worden.
Op het kantoor werkt de mooie Lorna op wie de jonge Jacob Katadreuffe, zonder dat hij het zich realiseert, verliefd wordt. Een andere belangrijke figuur in zijn leven wordt advocaat De Gankelaar, die wel iets in die snuggere jonge knul ziet. Jan Maan, de commensaal van zijn moeder, wordt zijn beste vriend.
Als Jacob bijna is afgestudeerd, probeert zijn vader hem nog eenmaal te dwarsbomen maar dat lukt niet dankzij ingrijpen van De Gankelaar. De uiteindelijke confrontatie tussen de onverzettelijke vader en zijn al even onverzettelijke zoon, met de stijfkoppige moeder op de achtergrond, maakt duidelijk dat alle betrokkenen hun leven vergiftigen door hun onvermogen zich uit te spreken. Kansen gaan voorgoed verloren, emoties blijven opgekropt, en uiteindelijk komt er met de dood van de beide ouders van Jacob weliswaar rust, maar geen vrede. Jacob zal waarschijnlijk op precies dezelfde onmachtige manier zijn leven leiden. Lorna is hij door zijn verbeten kortzichtigheid al kwijtgeraakt...

Het is duidelijk dat Mike van Diem, die na zijn bekroonde eindexamenfilm (Alaska) onmiddellijk naam maakte in de vaderlandse filmwereld, een flink budget heeft mogen besteden aan zijn eerste lange speelfilm. Rotterdam blijkt te beschikken over vele uitermate geschikte lokaties, en aan art direction en aankleding is ook de uiterste zorg besteed (een kruik, een mand en een kom op een armoedig kastje vormen toch nog een schitterend stilleven, en zo zit de film vol met kleine details). Alles speelt zich af in tinten grijs en bruin, en mede dankzij het sublieme camerawerk doet de sfeer soms denken aan films van Ingmar Bergman en Lars von Trier, maar ook aan b.v. The Hudsucker Proxy van Joel en Ethan Coen.

Naast Decleir en Van Huet spelen Tamar van den Dop, Victor Low, Betty Schuurman, Hans Kesting en Lou Landre sublieme rollen.
Let op, het is september voor u het weet, en dan sleept Karakter heel wat Gouden Kalveren in de wacht!

Leonore van Opzeeland

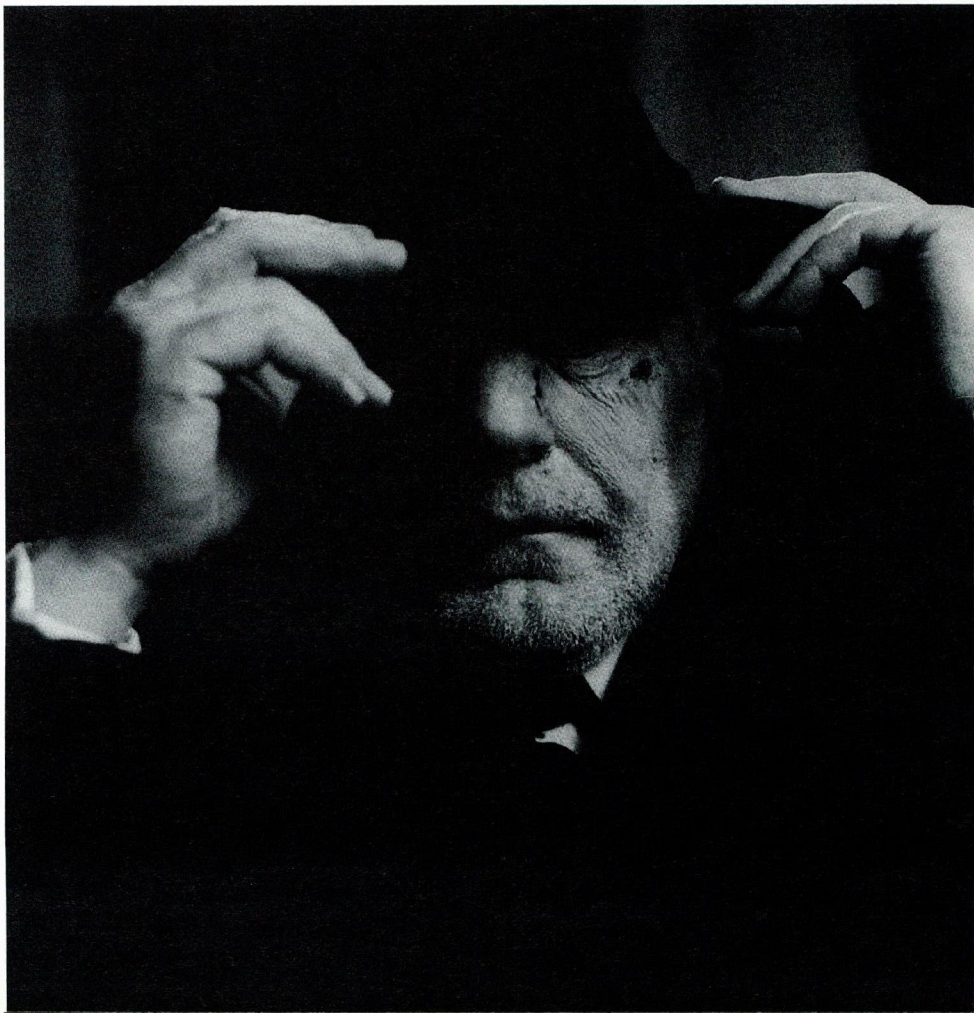

Film in 't kort

HUFTERS EN HOFDAMES

Ook Nederlands en ook verrassend, zij het in een heel andere categorie, is Hufters en Hofdames van Eddy Terstall. Deze jonge Amsterdammer maakte eerder de redelijk geslaagde produktie Transit en daarna de veel minder overtuigende film Walhalla. Beide films waren redelijk dramatisch en sociaal bewogen. Hufters en Hofdames is een pure, zeer eigentijdse relatie-komedie. Amsterdam fungeert als romantisch decor voor de pogingen van de verlegen Dimitri om het hart van zijn vriendin Esther te winnen. Ze zijn al jaren aan el-

kaar verknocht, maar bij Esther is het gevoel uitsluitend platonisch, terwijl Dimitri veel meer zou willen. Zijn door de wol geverfde vriend Maarten zal hem de kneepjes van het vak wel even leren. Dimitri woont tenslotte nog thuis, en zijn ouders zijn niet eens gescheiden, dus hoe moet hij nou aan de weet komen hoe het gaat in de liefde, anno 1997? Het script van Hufters en Hofdames is zeer geestig, en de rollen worden voortreffelijk gespeeld. In Esther zullen veel kijkers onmiddellijk de verlegen dochter uit de televisie-spot van de Belastingdienst herkennen. Actrice Rivka Lodeizen, want zo heet ze, blijkt echter met net zoveel gemak een moderne jonge meid te kunnen spelen die van wanten weet. Marc van Uchelen debuteerde in De Aanslag, maar is inmiddels een volwassen acteur geworden. Daan Ekkel, van de bekende Ekkel-tweeling, is een natuurtalent in de rol van de wereldwijze Maarten.

THE GHOST AND THE DARKNESS

Rond de eeuwwisseling reist een Britse ingenieur (Val Kilmer) naar Afrika om er een spoorweg aan te leggen. Het kamp blijkt echter te worden geteisterd door twee bloeddorstige leeuwen, die aan de lopende band arbeiders verslinden (wat een aantal gruwelijke, maar

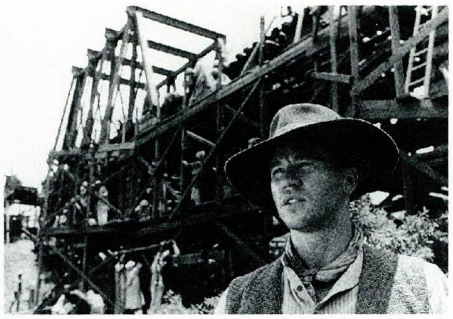

fascinerende scenes oplevert!). Alle pogingen om deze dieren te vangen lopen op niets uit, zodat de inheemse werkluі het tweetal bovennatuurlijke krachten toedicht, en uiteindelijk massaal op de vlucht slaat. Omdat er voor Europa veel afhangt van een goede spoorlijn, wordt de hulp van een professionele leeuwenvanger (Michael Douglas) ingeroepen. Maar ook hij blijkt niet opgewassen tegen de sluwheid van de beide leeuwen. Uiteindelijk is de ingenieur degene die het stel voorgoed uitschakelt. The Ghost and The Darkness is zorgvuldig gemaakt, met veel oog voor detail, en met een dikke geldbuidel om het er allemaal zo spectaculair mogelijk te laten uitzien. De film vertoont veel overeenkomsten met Jaws van Spielberg: in het begin krijgt het publiek niets van de moordlustige dieren te zien, de professional die erbij wordt gehaald legt zelf het loodje, en een amateur gaat met de eer strijken. Wie de film wil zien als een overdrachtelijk protest van Afrika tegen zijn blanke overheersers mag dat zeker doen, maar uitsluitend als ruige, spannende jongensfilm is hij ook uitstekend te genieten.

EVERYONE SAYS I LOVE YOU

Woody Allen lijkt met het klimmen der jaren wel steeds meer uit te willen proberen. Voerde hij in zijn vorige film Mighty Aphrodite een Grieks koor ten tonele om zijn vertelling kracht bij te zetten, in Everyone Says I Love You stort hij zich op de ouderwetse zang en

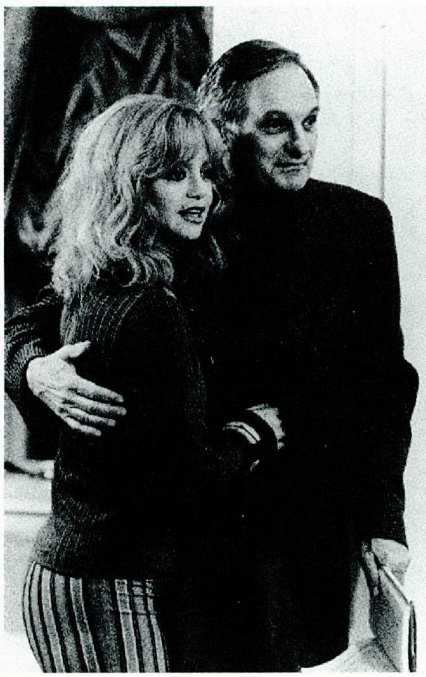

dansfilm, met een al even verbluffend en vermakelijk resultaat. Het draait opnieuw om een gecompliceerde familie van gescheiden en hertrouwde mensen, hun kinderen en hun al of niet gelukkig verlopende verlovingen. Woody zelf is vanzelfsprekend weer de schlemiel, gescheiden van Goldie Hawn van wie hij in feite nog altijd houdt. Sindsdien wil het met zijn liefdeleven niet meer zo vlotten, terwijl zij het uitstekend naar haar zin heeft met haar nieuwe echtgenoot Alan Alda. Woody beperkt zich ditmaal niet meer tot New York maar gaat voor zijn doen een heel eind van huis: opnamen werden gemaakt in Venetië en in Parijs. De gevarieerde cast telt verder namen als Edward Norton, Drew Barrymore, Julia Roberts, Lukas Haas en Tim Roth. En allemaal zingen ze de sterren van de hemel, ook Woody zelf!

MICHAEL

John Travolta met een paar witte vleugels aan zijn schouders, op aarde neergedaald om een groepje cynische journalis-

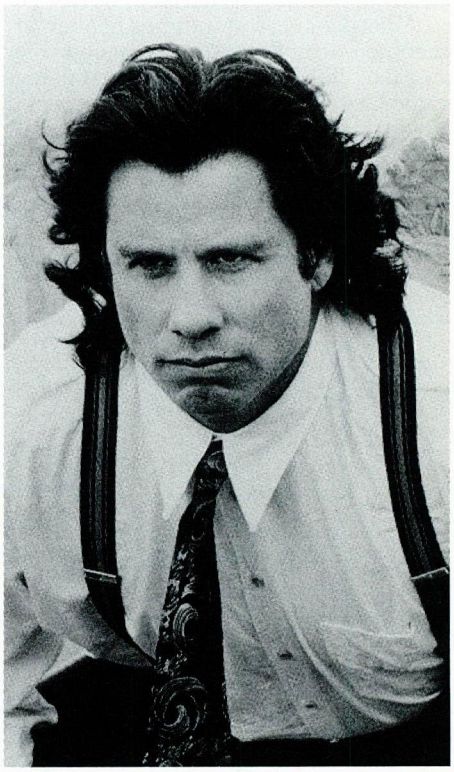

ten te inspireren, en tussen de bedrijven door ook nog wat romantiek te bewerkstelligen? In Hollywood kan het allemaal. Nora Ephron, die eerder hoog scoorde met o.a. Sleepless in Seattle, schreef ditmaal weliswaar lang niet zo'n goed geconstrueerd verhaal, en wist er bovendien overduidelijk geen eind aan te breien, maar vooral dankzij de fenomenale rol van Travolta is de film toch het aankijken zeer waard. Zijn Michael heeft gruwelijke tafelmanieren, is te dik, heeft lange vette krullen en weet goed weg met de dames in de disco. Maar juist die menselijke trekjes maken zo'n engel extra aantrekkelijk.

LvO

GELIJK

En toch heeft hij gelijk. Althans meer gelijk dan ongelijk. En het is moeilijk dat te erkennen. Extra moeilijk, tenminste voor Uw columnist om Frits Bolkestein één keer gelijk te geven. En dat is des te moeilijker als de rest van Nederland, plus een belangrijk deel van zijn eigen aanhang over hem heen valt. Waar gaat het over? Niet over zijn laatste afwijkende visie inzake de Europese Monetaire Unie, maar over de onwenselijkheid van de uitbreiding van de NAVO. Hij gaat daarmee in tegen het beleid van de regering en, tot dusverre ook, het standpunt van de eigen VVD. Het argument dat Nederland, de NAVO en Amerika al een standpunt hebben ingenomen acht Bolkestein kennelijk niet ter zake. Ook het feit dat een aantal, met name Oosteuropese, landen zo graag lid wil worden is voor hem geen argument.

Nu is het dat voor mij ook niet. Werklozen willen ook graag werk, maar dat wil nog niet zeggen dat ze dat dan ook krijgen. En ook als iets besloten is, maar het een onjuist besluit blijkt te zijn, kun je alsnog beter ten halve keren dan ten hele dwalen. Ik zie wel wat in zijn argument dat de uitbreiding van de NAVO de stabiliteit van Europa schaadt. Waarom een in de ogen van Rusland militair en vijandelijk pact naar haar grenzen opschuiven? Ook als de NAVO zegt de vreedzaamheid zelve te zijn, dan nog kunnen de Russen volstrekt te goeder trouw menen dat zulks niet het geval is. Het gaat uiteindelijk, ook in de politiek, niet alleen om de werkelijkheid, maar vooral om dat wat men als werkelijkheid ervaart. En de Russen, in onze ogen ten onrechte, ervaren de NAVO nog steeds als een bedreiging. De NAVO is immers ooit opgericht om, met de woorden van de eerste secretaris-generaal Lord Ismay te spreken, "to keep the Russians out, the Germans down and the Americans in", om de Russen erbuiten te houden, de Duitsers eronder en de Amerikanen erbij te betrekken. Nu de Sovjet-Unie niet meer bestaat, het herenigd Duitsland een democratisch land is en de Amerikanen op alle mogelijke en ook onmogelijke manieren bij Europa betrokken zijn, is er eigenlijk geen missie meer voor die NAVO weggelegd. Na de val van de muur werd het bondgenootschap dan ook een oplossing op zoek naar een probleem. Gelukkig voor de NAVO bleek die organisatie nog wel goed bruikbaar in het kader van vredesoperaties, maar als militaire verdediging tegen Rusland heeft het geen zin meer. Vijfentwintig jaar studie van vijandbeelden heeft mij geleerd dat bepaalde opvattingen over vijandschap, ook als daar geen enkele reden voor is, uiteindelijk kwalijke gevolgen kunnen hebben. En het latente vijandbeeld dat Rusland nu eenmaal van de NAVO heeft, dient niet nodeloos gereanimeerd te worden. Laat dan die Oosteuropese landen maar eerst lid van de Europese Unie worden, daarna komt op een bepaald moment dat NAVO-lidmaatschap vanzelf wel. Een vernedering van Rusland door de NAVO Oostwaarts uit te breiden, is overbodig, ongewenst en ook gevaarlijk. Daarmee wordt bepaalde krachten in Rusland een rechtvaardigingsmiddel in de hand gedrukt om, zodra zulks maar even kan, haar veiligheid vooral in bewapening en een op verdediging tegen het Westen gerichte krijgsmacht te zoeken. Veiligheid voor Rusland en voor heel Europa kun je maar beter niet met militaire middelen, maar met economische en politieke middelen bewerkstelligen. Veertig jaar van Koude Oorlog zou ons dat althans hebben moeten leren.

Leon Wecke

Boeken

Intelligente kinderen

Al weer een tijd geleden verscheen het boek **Intelligente kinderen.**
In Nederland is er de laatste tijd meer aandacht gekomen voor kinderen die een boven gemiddeld intelligentie-niveau hebben. Deze kinderen worden als zodanig vaak niet op scholen herkend.
En als gevolg daarvan worden ze al gauw als druk, onverschillig en zelfs dom beschouwd.
Hans de Vries maakt in een erg leesbaar boek duidelijk hoe je ook met deze genieën in de notendop om zou kunnen gaan.
Toen ik het boek de eerste keer beet had, dacht ik:Oh "gelukkig" weer een doelgroep in Nederland. Weer een apart te be-

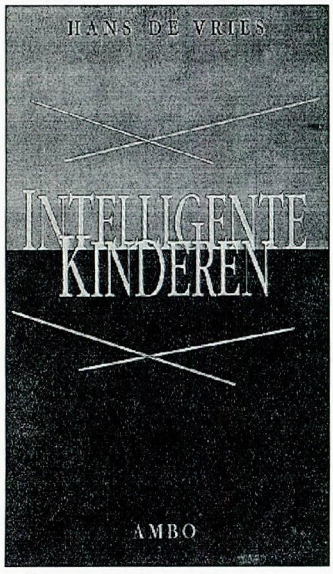

naderen groep met eigen problemen. Maar, al lezend werd dat vooroordeel al snel van tafel geveegd. Het boek is niet alleen informatief. Het is met humor geschreven, in een taal die gelukkig voor iedereen (en niet alleen voor boven intelligente mensen) te lezen is. Zelfs de "adviezen" die de schrijver geeft ten aanzien van de opvoeding van deze kinderen, zijn uit het leven gegrepen.
Intelligente kinderen heeft als ondertitel: *een handleiding voor opvoeders*. Dat doet het boek te kort. Het is niet alleen een handleiding. Het is gewoon ook een aardig boek om te lezen.
Hans de Vries: Intelligente kinderen. Ambo-Baarn.
ISBN 90 263 14167

Brieven der liefde

Af en toe kom je een boek tegen dat je treft. En, dat zal voor iedereen een ander boek zijn. Voor mij is het dit boek: **Brieven der liefde,** van Maria Nurowska.
Het verhaal is te ingewikkeld om heel snel te vertellen. Niet, omdat het zo gezocht is. In tegendeel, het hele verhaal is enorm invoelbaar. Het verhaalt een leven van een vrouw tussen haar

16 en 40e jaar. Een meisje nog, dat om in leven te blijven (en voor haar vader te kunnen zorgen) hoer wordt. Niet lang. Haar vader sterft en zij gaat alleen verder.Met een andere naam. Op een gegeven moment komt ze haar man tegen. Ze schrijft hem over een periode van jaren zes brieven. Brieven waarin ze haar verleden voor hem ontvouwt. Waarin ze hem duidelijk probeert te maken waarom ze de dingen op haar manier heeft gedaan. Waarin ze haar schaamte beschrijft, haar gedrevenheid, de onontkoombaarheid van bepaalde dingen. Waarin duidelijk wordt waarom ze alleen nog naar haar nieuwe naam luistert, ook al doet het haar elke keer pijn.
Het boek heet **Brieven der liefde,** niet alleen omdat je door de brieven heen haar liefde voor haar man kunt lezen. Maar ook al haar andere "liefdes" krijgen een plek. Aan het eind van het boek krijgt deze vrouw haar eigen naam weer terug. En, dan is de cirkel rond. Haar liefde voor haar man, wordt (en is al lang) door hem beantwoord. Het boek is echter meer dan dit mooie verhaal. Het is ook een beschrijving van Polen tijdens de oorlog, de werkelijkheid van het joodse ghetto, van alle verschillende manieren waarop mensen met elkaar om kunnen gaan, elkaar kunnen haten, en lief kunnen hebben.
Maria Nurowska: Brieven der liefde. De Geus- Breda.
ISBN 90 5226 269.8

Atjeh,Atjeh

Jelte Rep maakt een tocht naar het noordelijke stukje Indonesië dat zich zo lang en zo fanatiek heeft verzet tegen overheersing door Nederland. De meeste toeristen die hun weg naar Medan hebben gevonden bezoeken het prachtige Tobameer met zijn batakkers, die nog geen eeuw geleden de blanken als een smakelijk hap beschouwden. Televisiemaker Jelte Rep gaat naar minder bekende plaatsen op zoek naar de overblijfselen van het koloniale verleden en bezoekt de plaatsen op waar Nederland oorlog zocht en kreeg met het sultanaat Atjeh op het noordelijkste puntje van Sumatra.Vanaf zijn vertrekpunt, luchthaven Polonia in de achtertuinen van Medan, wordt hij met de vriendelijke bevolking geconfronteerd die hem verzekeren dat de oorlog allang voorbij is en dat uit vijanden nu vrienden zijn geworden. Uitleg door onder andere Tuanka Abdul Jalil, medewerker van het Pusat Dokumentasi dan informasi Aceh, een documentatiecentrum met een schat van informatie over Atjeh en de Nederlandse koloniale oorlog, draagt er toe bij dat het verhaal een nauwkeurige weergave geeft wat zich tussen 1873 en 1913 daar afspeelde. In 1913 stierf de laatste Atjeese verzetsleider door Nederlandse geweervuur, maar het bleef oorlog, zij het op kleine schaal. Bij de nadering van de Japanners in 1942 brak opnieuw een opstand uit, waarbij de Nederlandse troepen werden verdreven. De Nederlanders zijn nooit teruggekeerd. De oorlog heeft veel gekost, niet alleen geld maar vooral slachtoffers. Aan Atjeese kant sneuvelde vier procent van de bevolking: 70.000 mensen. Aan Nederlandse zijde kwamen

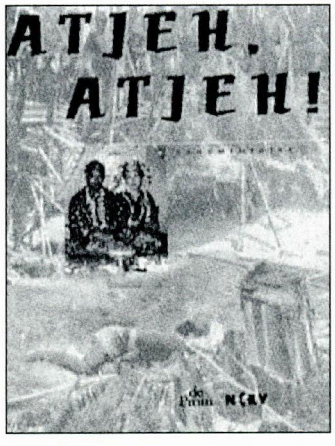

35.000 soldaten om het leven. In totaal raakte een miljoen mensen gewond in dat 'verrekte` Atjeh. Dit boek is een must voor degene die geïnteresseerd is in ons koloniaal verleden.De eigen impressies van de schrijver worden gemengd met historische gebeurtenissen, verslagen en andere documenten over een onthutsende oorlog. Het boek bevat meer dan veertig illustraties. De gelijknamige documentaire is inmiddels door de NCRV uitgezonden.
Jelte Rep. Atjeh,Atjeh. De Prom Baarn 179 blz. f 27,50. (FW)

De Onschuld van de Duivel

De Egyptische schrijfster en psychiater Nawal El Saadawi maakte in Nederland vanaf 1980 naam met spraakmakende boeken over vrouwen en seksualiteit in de Arabische wereld. **De Onschuld van de Duivel** vertelt

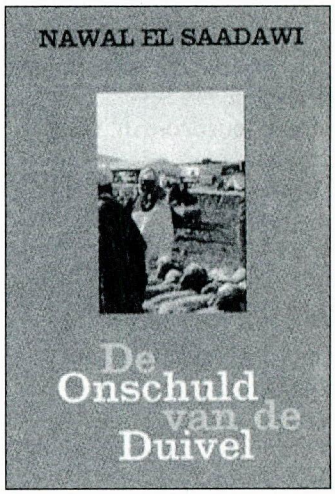

het verhaal van twee jonge vriendinnen. Ganat werd geboren met de ogen wijdopen zodat haar grootmoeder zich toen al afvroeg of ze een mens of een duivelin was. Op school hoort ze Sjeik Bassioni zeggen dat *haar ogen vervuld zijn van de lust die in Eva huist*, een typering die voor Ganat zal omslaan in een bedreigend stereotiep. Ook het leven van haar vriendin Nefissa wordt blijvend getekend als haar huwelijksnacht geen bloed laat zien op het laken en haar vader haar eer denkt te kunnen redden door zelfmoord te plegen. In het Gele Paleis (psychiatrische inrichting) ontmoeten de vriendinnen elkaar weer, de een als patient, de ander als hoofdzuster.
Nawal El Saadawi geeft ook in dit boek een indrukwekkend, voor de meeste westerse lezers nog steeds onbekend, beeld van een Arabische samenleving.
Nawal El Saadawi: De Onschuld van de Duivel; In de Knipscheer, Amsterdam, 1997. Geb. 232 blz, *f* 42,50

Sozaboy

'A novel in rotten English' is de ondertitel die de auteur meegaf aan zijn roman `**Sozaboy**', die in 1985 het daglicht zag. Het verhaal gaat over Mene, een jongeling die dienst neemt in het leger om indruk te maken op zijn vrouw en dorpsgenoten. Hij raakt verzeild in de Nigeriaanse burgeroorlog die duurde van 1967 tot 1970, beter bekend al de Biafraaanse oorlog. Hierin stonden de afgescheiden Igbo's tegenover de federale regering van Nigeria, maar het land kende nog tal van andere bevolkingsgroepen. Het was veel van de strijdende soldaten in feite on-

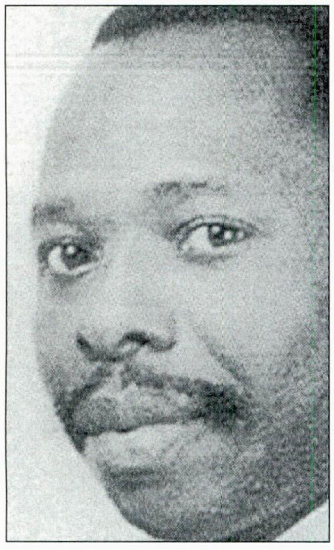

duidelijk wie de vijand was en waarom. Het lijkt exemplarisch voor de recente geschiedenis van Afrika: jonge jongens in uniform zaaien dood en verderf, en gaan zelf ook kapot aan het geweld.
Ken Saro-Wiwawas romanschrijver, journalist en zakenman. Hij zette zich geweldloos in voor de rechten van het Ogoni-volk, dat zijn land bedreigd ziet door verregaande milieuvervuiling van de grote oliemaatschappijen, met name Shell. Op 10 november 1995 werd hij na te zijn veroordeeld voor aanzetten tot moord met acht andere verdachten opgehangen. Van zijn hand verscheen eerder 'Een maand en een dag. Notities uit de gevangenis`(1966), `Basi and Company; een modern Afrikaans volksverhaal', de essaybundel `Similia' en 'Genocide in Nigeria'.
Ken Saro-Wiwa: Sozaboy (vertaald uit het Engels door Paul Syrier) Novib/Van Gennep/ NCOS.240 blz. f 36,90. (FW)

Hartedier

De Roemeense schrijfster Herta Müller (sinds 1987 woonachtig in Duitsland) verwierf reeds in-

ternationaal een grote bekendheid met haar romans "Barrevoets in februari", "De mens is een grote fazant", "Reizigster op één been" en "De vos was de jager". Met haar eind vorig jaar verschenen roman **Hartedier** onderstreept ze nogmaals haar indrukwekkende schrijverschap.
De roman vertelt de geschiedenis van zes jonge mensen die één voor één aan het leven in een dictatuur ten onder gaan. De vertelster studeert in een Roemeense stad. Haar studententijd wordt gemarkeerd door het tragische lot van haar kamergenote Lola die op een gegeven moment, bungelend aan een ceintuur, in een garderobekast wordt gevonden. Haar beste vriendin verliest ze wanneer ze bemerkt dat deze, in opdracht van de geheime dienst, haar bespioneert.
Ze zoekt steun bij haar vrienden Edgar, Kurt en Georg. Gevieren proberen ze tegen de stroom in te roeien : lezen verboden boeken, maken foto's van mistoestanden op bedrijven, helpen dwangarbeiders vluchten en corresponderen met kranten in het buitenland. Door middel van vervolgingen, verhoren, bespottingen, vernederingen en ontslagen worden ze langzamerhand in de hoek gedreven en gesloopt.
De roman is een beangstigende beschrijving van het leven onder een dictatuur met slechts twee, even weinig aantrekkelijke, overlevingsmogelijkheden. De ene is vluchten met een gerede kans als lijk terug te keren, de andere is blijven en mee te werken aan een weerzinwekkend systeem.
Hartedier is een grootse roman over een krankzinnige wereld waarin de dood de eerste viool speelt.
Herta Müller : Hartedier. De Geus, Breda. 1996. 219 blz. f 39,90. (WH)

De sloop van Joegoslavië

De Belgische slavist Raymond Detrez maakte enkele jaren geleden grote indruk met zijn boek "De Balkan. Van burenruzie tot burgeroorlog" (1992). Zijn grote kennis en vooral zijn heldere schrijfwijze zorgden ervoor dat dit boek diverse keren werd herdrukt. Eind 1996 verscheen opnieuw een boek van zijn hand : **De sloop van Joegoslavië. Relaas van een boedelscheiding.**
Met grote kennis van zaken analyseert Detrez het uiteenvallen van Joegoslavië. Tot voor kort was de Joegoslavische federatie een systeem dat, weliswaar niet volmaakt, het voortbestaan van alle volken in ieder geval garandeerde en was te prefereren boven de nationalistische waanzin van andere delen van de Balkan. Door de economische crisis en radicale wijzigingen in de internationale krachtsverhoudingen, zo zet Detrez uiteen,

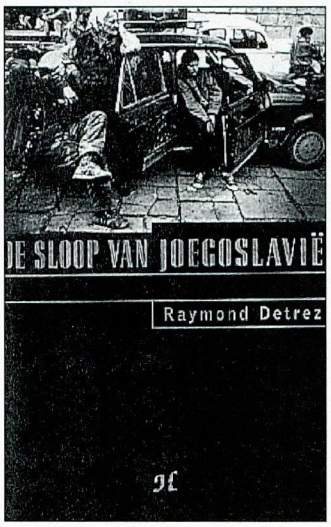

kwamen de politieke elites dusdanig in het nauw dat ze zich op het nationalisme beriepen om hun machtsposities te handhaven. De federale staat kwam daardoor zo onder druk te staan dat deze bezweek en Joegoslavië uiteenviel in een aantal onafhankelijke "nationale" staten. Het nationalistische principe "elk volk zijn eigen staat" leidde tussen Servië en Kroatië tot grensconflicten, volksverhuizingen, etnische zuiveringen en genocide en in, het innerlijk verscheurde, Bosnië tot een bloedige burgeroorlog.
Voor wie het Joegoslavië-drama nog steeds niet helder is, kan ik deze gedegen studie warm aanbevelen.
Raymond Detrez : De sloop van Joegoslavië. Relaas van een boedelscheiding. Hadewych, Antwerpen/Baarn. 1996. 339 blz. f 44,90. (WH).

Steenwijk als militaire stad

De Sectie Militaire Geschiedenis van de KL is bezig met het opbouwen van een heel aardige boekenreeks over steden met een militair verleden. Zo verschenen er de afgelopen jaren delen over de volgende garnizoenssteden : 's-Hertogenbosch en Vught, Harderwijk, Breda en Bergen op Zoom. Op 4 oktober j.l. werd door de plaatsvervangend Chef Defensiestaf, luitenant-generaal A.P.P.M. van Baal het meest recente deel in deze serie aan de burgemeester van Steenwijk overhandigd : **Steenwijk als militaire stad** (auteur drs. T.A. Krijger). In het eerste hoofdstuk beschrijft de auteur de roemruchte geschiedenis van deze oude vestingstad met als hoogtepunt het weerstaan van een langdurige belegering (1580-1581) tijdens de 80-jarige oorlog. Dit laatste vond plaats onder leiding van ene Johan van den Kornput, de naamgever van de kazerne in deze stad. Het leeuwendeel van dit rijkelijk geïllustreerde boek is gewijd aan de geschiedenis van deze legerplaats en zijn bewoners. Achtereenvolgens worden behandeld de komst van het garnizoen (in 1938), de vijf bezettingsjaren (met een verblijf van Duitse militairen op de kazerne), de bevrijding en de periode dat de kazerne een opleidingscentrum was voor Indië-gangers. Het laatste hoofdstuk volgt de militaire geschiedenis van Steenwijk na 1950. Daarin komen onder meer aan de orde : de komst van de legerplaats Steenwijkerwold (= de Johannes Postkazerne) en de geschiedenis van de eenheden die tussen 1950 en 1996 in de Kornputkazerne verbleven.
Zeer aan te bevelen voor geïnteresseerden in locale (militaire) geschiedenis.

drs. T.A.Krijger : Steenwijk als militaire stad. Sectie Militaire Geschiedenis KL. Postbus 90701, 2509 LS Den Haag. 1996. 156 blz. Geïll. f 19,95. (WH).

J. Beyer
F. Wikkens
E. Krijt
W. Heij
F. Spoelstra

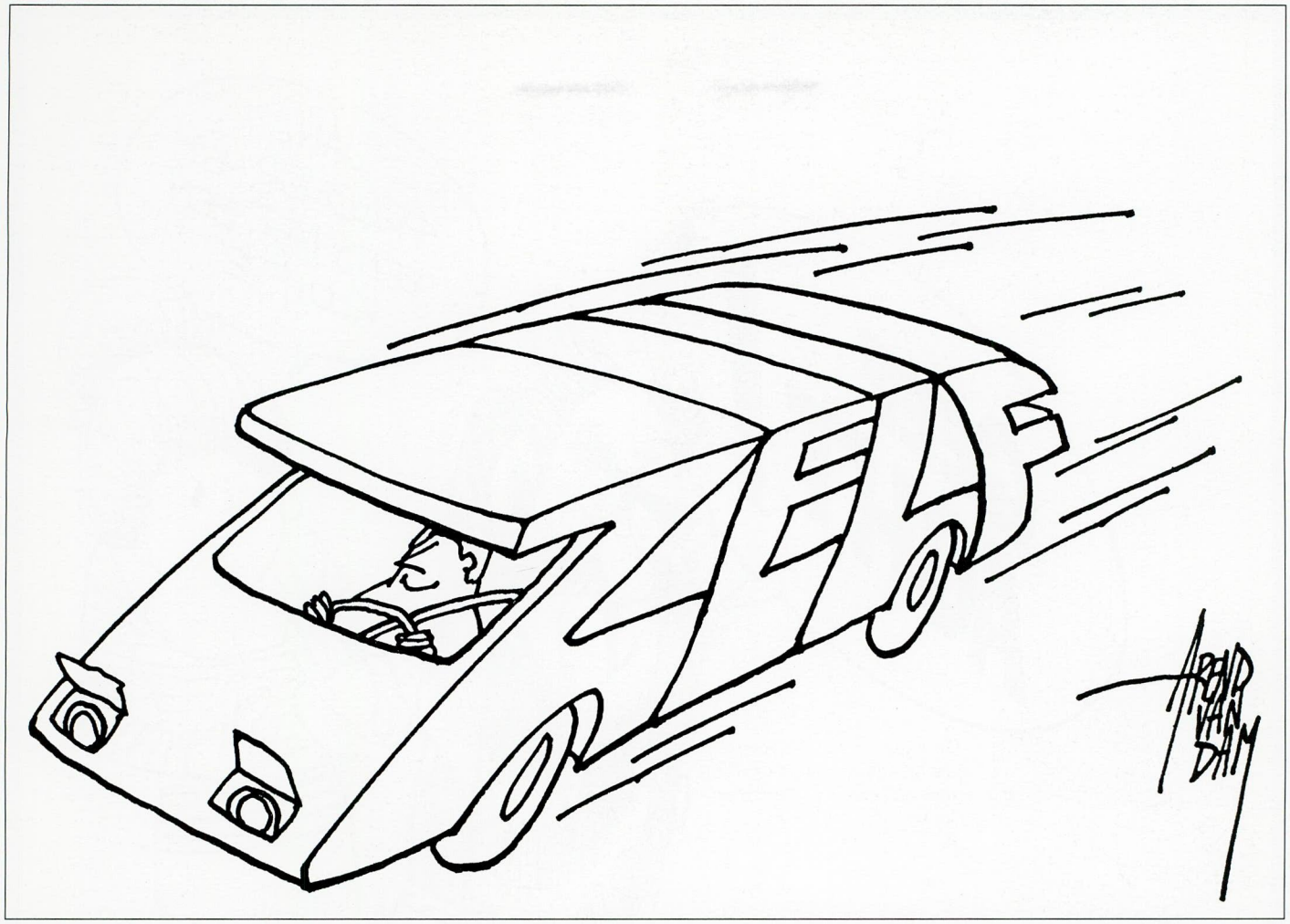

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	MDTN	Telefoon privé
	L.J.H. (Lex) Beekers			038-4212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-2627909/2627913	* 06 - 549 - 7913	073-6445711
Schaarsbergen	J. (Jacques) van den Blink	026-3532781/2774	* 06 - 564 - 2774	0575-530937
	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer			via bureau HkRM
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	0223-652089	* 06 - 209 - 52089	0299-403525
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	0521-348750	* 06 - 532 - 2643	0522-262273
Curaçao	M. J. (Marias) van Dorp	00-5999637136		00-5999658948
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	0223-656820	* 06 - 209 - 56820	072-5641080
Den Helder	R. P. (Rob) Geene	0223-652089	* 06 - 209 - 52089	0223-644487
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	033-4607702+055-3573741	* 06 - 557 - 5234	030-2343235
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	0592-358573	* 06 - 541 - 8573	0516-513579
Driehuis-				
Den Helder	C. (Carine) van Hinte	0255-561222	* 06 - 219 - 204	0172-213248
Doorn	A.H.T. (Ad) Hornis	0343-471210	* 06 - 202 - 764	030-2937808
	J.M. (Joost) van Langen			0317-410205
Seedorf	B.J.T. (Ben) van der Linden	004942817510, tst. 2285/2286	* 06 - 594 - 2285	00-49476173578
Ermelo	B.M. (Beernoud) Moojen	0341-477809/810	* 06 - 533-7810	035-6234907
Rheindahlen	J.G.J. (Jan) Nauts	00-492161551884		00-49-24345995
	V.J.B.M. (Vincent) Peeters			030-2369593
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-4607051/4607698	* 06 - 500 - 7051	020-6323785
	P. (Peter) Samwel			043-4073044
Volkel/De Peel	G. (Gerard) Snels	0493-598872	* 06 - 509 - 8872	024-3229069
Ede	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	0318-681695	* 06 - 678 - 1695	0318-591675
Seedorf	J.W.F. (Jan) Sulman	00-4942817510, tst 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942818445
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-2346826	* 06 - 519 - 6826	0511-472385
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	* 06 - 213 - 341/281	033-4952099
Hoofdkrijgsmacht-raadsman	J. P. (Joost) de Vries	030-6914436		026-3519188
Plv. Hoofdkrijgsmacht-raadsman	J.J. (Joan) Merens	030-6914436 of 6920906		026-3629745
Coornherthuis				
(raadsman)	J. (Jan) den Boer	030-6914060		0321-318934
(raadsvrouw)	K. (Karen) Joachim	030-6914060		020-4904824
(raadsvrouw)	I.P. (Irma) Ouwehand-Jacobs	030-6914060		033-4557722
(raadsvrouw)	J. P. (Joke) van Straaten	030-6914060		010-4362192

GEEF ACHT!
JAN, PROBEER HET EENS MET EEN KLUIFJE.
WILLY GOTHMANN